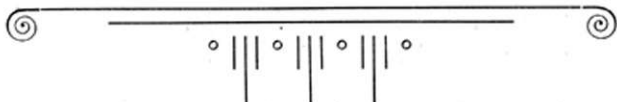

LJUBLJANSKI ZVON

Iz pesmi V. S. Fedorova.

Nova pota.

Oj to je bilo v davnih, davnih dneh . . .
In tiste dni življenje je cvetelo,
cvetelo in v višave hrepenelo,
in rekel nihče ni, da bil bi greh.

Takrat helenski duh je vladal svet,
in v nagih formah žila je lepota,
svobodna misel ni bila še zmota,
svobodomislec ni še bil proklet.

Razkošni so bogovi vladali
in radostno uživali življenje,
v srca polagali so hrepenenje,
a ne pokore jim nakladali.

V razkošnih bakanaličnih nočeh,
ko cvela je narava in duhtela,
hitela v šume bajna so krdela,
in čul si petje in božanski smeh.

In lire pele so in cimbale,
in polnih udov čar je v mesečino
odseval nad bakantično planino —
mogočno je odmeval: Evo!

Aj, evoe, Helade silni duh
in tvoje radostne paganske sanje!
Oprosti, da te strlo je kesanje,
da te je strl asketiški napuh.

Aj, evoe! . . . Bilo je v davnih dnehl . . .
In tiste dni življenje je cvetelo,
cvetelo in v višave hrepenelo —
Mi čemo iti spet po teh poteh.

Mogočno v žilah naših polje kri.
Mi čemo luč, mi čemo prerojenje,
mi čemo srečo, radostno življenje . . .
Po potih teh mladina vsa hiti.

V kresni noči.

Kakor bajne lučice
v temni noči plavate
nad poljanami . . .
Vetrc vam šumlja,
s klasjem se igra
in pa s sanjami.

Aj ta kresna noč,
aj ta bajna noč
sred poljan! . . .
Mimo tihih koč
v bajno noč
plava sinji dan.

V mehki travici,
v rosni posteljci
mi zasnivate . . .
Vetrc vam šumlja,
z vami se igra,
moje lučice.

Aj ta kresna noč,
aj ta bajna noč
sred poljan! . . .
Mimo tihih koč
v bajno noč
plava sinji dan.

Dejal sem ti, da bom kapitan . . .

Dejal sem ti, da bom kapitan,
da za ženko te bodem vzel,
iz srca te rad imel —
juhé, in to bo veselo!

Po morju vozila se bova naprej,
tja naprej do konca svetá . . .
A na večer v kajuti bova samá —
juhé, in to bo veselo!

Pa si rekla, da to ni ti mar,
da na morje nočes z menoj . . .
Otožen šel pot sem svoj,
in srce me je bolelo. —

A dušica, jaz bom kapitan,
pa na morje se bom popeljal,
ko divjal bo pa vzburkani val,
me morska vila odnese v svoj stan —
juhé, in to bo veselo!

In kadar zvedela boš,
da šuščeči pomorski vali
z menoj se bodo igrali —
tedaj srce te bode bolelo.

In kadar v ponočnih slasteh
vzbudi se ti vest pijana,
zakaj nisi bila mi vdana —
tedaj srce te bode bolelo.

Moja luč.

Ali res, ali res je tak temna noč? . . .
Skoz okno v daljavo strmim . . .
Vse polno luči, povsod le luči —
a vendar se v temi topim.

In zvezde na nebu svetlikajo
in druga se drugi umikajo —
in jaz gor k njim strmim. . .
Vse polno luči, povsod le luči —
a vendar se v temi topim . . .

Kje moja je luč, moja silna luč,
da v noč bi svetila mi?
Ah, dajte mi sobice njene ključ,
kjer se davi je skrila mi
moja luč, moja svetla luč . . .

A nihče ne more v nje sobico,
ne more do zarje v nje sobico,
in ona tam skrita je . . .

Ah, bog to znaj, sam bog to znaj,
morda lučka moja ravno sedaj
nad drugim razlita je . . .

A meni, a meni je temna noč,
ko skozi okno v daljavo strmim . . .
Vse polno luči, povsod le luči —
a vendar se v temi topim.

Aj Ivane! . .

Aj Ivane, pobratim Ivane!
Kakova je bila duša tvoja,
duša tvoja, meni srčno vdana,
duša tvoja mlada, sokolova?
Kar si ljubil, to si mi proklinjal,
hvalil, kar iz duše si sovražil,
aj Ivane, pobratim Ivane!
In jaz nisem poznal duše tvoje.

Pa sem ljubil deklico Marijo,
deklico Marijo, golobico,
ljubil jo iz cele svoje duše,
v njej sem našel celo srečo
svojo.

In jaz nisem poznal duše tvoje.
Pa si vedno grajal golobico
in proklinjal jo iz cele duše —
bolj goreče pa sem jaz jo
ljubil.

A ukral si mi jo, golobico,
aj Ivane, pobratim Ivane!
Ljubil si jo . . . Včeraj sem te videl,
ko šepetal si ji o ljubezni,
ko poljubljal si ji rdeče ustne,
ko v objemu si jo stiskal gorkem,
aj Ivane, pobratim Ivane!
V hladni senci tiho sta sedela
in slonela v tesnem si objemu
v zelenečem temnem, hladnem
gozdu.
Težko pač bilo mi je pri srcu,
solza lice mi je porosila —
Lica svoja sem zavil v blazine
in pesti sem stiskal maščevalno . . .
Ko pa solnce dvignilo je glavo,
srce moje se je pomirilo —
In govoril topo sem besede:
>Svojo srečo rad žrtvujem tvoji
aj Ivane, pobratim Ivane!<

Virgo dolorosa.

Pred njeno podobo si klečala
v globoki pobožnosti,
nje žalostno lice si gledala
v sanjavi otožnosti.

V trepetu ročice si dvigala,
Mariji si sveče prižigala,
in ustne ti šepetale so
otožno molitvico:

»Glej, tebi so vzeli sinčka zdaj,
o Mater dolorosa,
a meni so vzeli ljubčka zdaj,
o Mater dolorosa!« — —

A jaz sem v črno noč divjal,
od srama potrt na zemljico pal,
in ustne mi šepetale so
to tožno molitvico: —

»Tvoj ljubček je hodil po temnih potéh,
o Virgo dolorosa,
in izgubil se je na temnih potéh,
o Virgo dolorosa!«

Na Kosovem polju.

Na tožnem Kosovem polju
mrlič pri mrliču leži;
kri, ki je za svobodo tekla,
pa po maščevanju hlepi . . .

Na tožnem Kosovem polju
izdihnil je hrabri vojak —
za svobodo in za pravico
izdihnil je srbski junak . . .

Na tožnem Kosovem polju
v bolestih umira vojak —
za svobodo Srbije sužnje
se hrabro boril je junak.

Ob Moravi v tihi vasi
pa se je naselil Turčin;
visoko vihrajo zastave
z mogočnih drevesnih višin.

In zadnje še misli hitijo
mu v tiho domačo vas,
in v njegovi duši spomini
mu slikajo deve obraz . . .

In ko je na Kosovem polju
umiral hrabri junak —
njegovo dekle je objemal
pohotni turčinski vrag.

Žrtve.

Povest. Spisal Fr. Serafin.

XVI.

lerikalni Škrjanec je zopet sedel v liberalni gostilni sredi svojih političnih nasprotnikov. V konsumno društvo ga menda kar nič več ni mikalo.

»Hihihhi! . . .« se je smejal ter tolkel s pestjo po mizi. »Hihihhi, zdaj pa še ta! . . . Vraga, kaj takega pa še ne! . . . O ti prokleta devištvo, ti prokleta devištvo . . .«

»O kom govoriš Škrjanec, o kom?« vpraša nekdo, ki je bil šele pri zadnjih njegovih besedah stopil v sobo.

»No, o tisti preljubi nečakinji našega gospoda župnika! . . . Saj veš menda, kaj se je zgodilo! . . .«

»Vem, vem! . . . Pa meni se ne zdi nič čudno, da je prišlo tako! . . .«

»Čudno? . . . Kaj bo čudno!« odvrne Škrjanec. »Čudno bi bilo, če bi bilo drugače, hihihhi! . . . Kakšnega vraga so pa tudi počeli zmeraj v tem našem konsumnem društvu! . . . In pri belem dnevu, vam rečem! . . . Ni še dolgo tega, ko sem hotel tako zastran lepšega iti spet enkrat tjakaj . . . Ko stopim v prodajalnico, pa vidim tisto punco in še nekoga tako zamaknjena drug v drugega, da me še začutila nista! . . . Jaz postojim malo, potem pa rečem sam pri sebi: e, kaj bi ju motil! . . . Naj se imata rada! . . . In izmuznil sem se spet ter odšel drugam! Hihihhi, če bi vam jaz ime tistega povedal, to bi gledali! . . . Pa rajši molčim! . . .«

»No, in kdo bo kriv, kdo?« jih vpraša kar več obenem.

»Kdo bo kriv?! . . .« povzame Škrjanec, »Vrag ga vedi! . . . To ni tako, kakor je bilo pri oni iz Lipovca, ki so jo odgnali in ki čaka zdaj sodbe . . . Tisto je bilo nevedno in neumno, a ta v konsumnem društvu, ta vam je ptica, da malo takih! . . . Enega samega ni imela, to je tako gotovo kakor »amen« v očenašu! . . .«

»Eni dolžijo Dolfeta, drugi spet Bastona,« pripomni gostilničar.

»Pa učitelj baje tudi ni povsem nedolžen!« pristavi mlad mož. »Vsaj žena njegova neki kar blazni iz ljubosumnosti. Pravijo, da se vsak večer pretepatava . . .«

»To jaz rad verjamem, da se pretepravata! . . .« pritrди Škrjanec. »Kdor se napije tistega petjota v konsumnem društvu, kar povdivja . . . Jaz sem napravil še zmeraj kako neumnost, kadar sem se ga bil nalezal . . .«

»Jaz sem pa še nekaj drugega čul,« izpregovori nekdo drugi, ki je dozdej molčal in samo poslušal. »Pravijo, da tista punca niti ni sorodnica župnikova . . .«

»I to jaz že davno vem, da ni! . . .« vsklikne Škrjanec, a se takoj udari po zobeh . . . Glasen krohot nastane vsled tega.

»Eh, Škrjanec, ta bi nam lahko marsikaj pojasnil, če bi le hotel!« pripomni krčmar. »Njemu je vse dobro znano! . . .«

»Kaj bo meni znano! . . . Meni ni nič znano! . . . In če mi tudi je — jaz molčim! . . .«

»Pa vsaj ne boste župnika dolžili!« pripomni nekdo, ki se mu je vse to namigavanje nekam čudno zdelo.

»Kaj župnika!« odvrne Škrjanec ter nabere obraz v resne gube, a tako, da je vsakdo lahko vedel, da tiči za to resnobo nekaj drugega. »Pustite mi župnika na miru! Jaz in župnik sva prijatelja in ne pustim zabavljati črezenj. —

»Škrjanec, kaj pa je na tem resnice, da gre z vašim konsumnim društvom navzdol?« vpraša že precej prileten mož.

»Gre li navzdol ali gre navzgor, tega ravno ne vem,« odvrne Škrjanec, »le toliko sem čul, da bodo tožili nekatere, ki so se preveč zadolžili, pa nočejo plačati!«

»Eh, potem bo pa kmalu te glorijske končice!« vsklikne krčmar. »Kakor hitro se začno tožbe, pa pojde vse narazen! . . . Škoda za te, Škrjanec, da si pri onih! . . . Kaj počneš potem, ko društva ne bo več! . . .«

»Kdo bo bolj vesel nego jaz, kadar ga ne bo!« se odreže Škrjanec . . . »Jaz prosim že dolgo po tistem Boga, da bi vse te klerikalne stvari vrag vzeli!«

Te besede klerikalnega veljaka so iznova vzbudile hrupen smeh

»Ali ste že slišali, da se je Tomaž iz Lipovca vrnil domov?« vpraša krčmarica, morda zato, da bi dala pomenku drugo mer.

»E, saj je že precej časa doma!« odvrne nekov Lipovčan. »Jaz sem ga že parkrat videl . . . Slab je, slab! Stvar mu gre do srca . . . Boste videli, mož ne bo dolgo! Sama kost in koža ga je še! . . .«

»Bog ve, če ga ni res župnik zamaševal!« se oglasi spet krčmarica. Bila je sicer liberalna kakor njen mož, toda v to je vendar verovala, da župnik lahko zamašuje koga.

Nekateri so se muzali pri tej opazki, zopet druge pa je obšla zona, ko so se zmislili, kaj župnik vse lahko naredi . . .

Pogovor se je začel sukati nato o Tomažu in Manici, ki je imela radi umora priti pred porotnike . . .

Da je umrl Maničin otrok nenaravne smrti, se je bilo razglasilo z nenavadno hitrostjo. Bilo ni skoro drugače mogoče, nego da je kdo videl, kaj se je bilo zgodilo. Na kmetih niti smrt odraslega človeka ne vzbuja kdove kake pozornosti, kaj še smrt nekoliko dni starega otroka . . . Če pogine komu kako živinče, da, to je kaj drugegal . . . Za Boga, to je nesreča! . . . Ali če umrje človek in še celo otrok — kaka izguba je to? . . .

Navadno se tudi za to nihče ne briga, za kako boleznijo je kdo umrl . . . Mrtvaški oglednik pozna bore malo bolezni: pri starih je večidel slabost, pri otrocih božjast vzrok smrti. In prav nihče se ne vprašuje, je li res tako ali ne, da, na podlagi takih izkazov se sestavlja celo statistika, tista neovržna statistika, ki računi s samimi istinitimi podatki, in pri kateri je izključena vsaka domišljija! . .

Tudi pri Maničinem detetu je bil mrtvaški oglednik navedel božjast kot vzrok smrti. In vendar se je zvedela resnica, vendar se je raznesla vest, da je bil otrok zadušen! . .

To je bilo čudno, čudno tem bolj, ker se je pripovedovalo samo dejstvo, o okolnostih, v katerih se je bilo zgodilo to, pa se je molčalo popolnoma . . . Skrbeli pa so ljudje tudi za to, da je prišlo oblastvo zločinu na sled.

Ko je Manica videla, da je stvar izdana, da bode zakon zahteval svojo žrtev, ni ne trenotek omahovala — vedela je takoj, kaj ji je storiti! Neizmerna je bila boleost, ki jo je občutila spričo smrti svojega otroka! . . Dosti solz je bila že potočila v svojem mladem življenju, a tako bridkih še ni jokala kakor nad svojim mrtvim detetom. To so bile krvave solze v pravem pomenu besede! . . Hujši udarec bi je ne bil mogel zadeti! . . Rada bi bila dala svoje lastno srce iz prsi, če bi bila mogla rešiti ž njim ljubljeno bitje . . . Kako ga je stiskala k sebi, kako si je prizadevala, da bi mu vdahnila zopet življenje! . . Zaman! . . Usode neusmiljena roka je bila posegla iznova vmes, vse njene lepe sladke nade so bile uničene, zopet se je tema zgrinjala nad njo! . .

In morilec ljubljenega otroka je bil njen rodni oče! . . Njen lastni oče je povzročil strašno nesrečo, katere pogubni učinek se ni dal odvrniti več, pod katere težo se je mogla zgruditi v prah . . . Bila je strta, uničena! . . In vendar se ni srdila nad očetom . . . Na-

sprotno, pomilovala ga je! . . Zavedala se je, kako grozovito žalost mu je napravila, zavedala, koliko je trpelo radi nje njegovo pošteno srce! . . In bila je od vsega početka prepričana o tem, da tega, kar je bil storil, nikdar ni storiti nameraval, bila je uverjena, da ni bil pri pravi zavesti, ko je zvršil strašno dejanje, in da je nesreči pripadala pri tem nemala uloga . . . A tudi ko bi res bil namenoma položil roko na otroka, bi ne bila dvojila ne hip o tem, kaj je njena dolžnost! . . Očeta bi ne bila izdala za ves svet ne! . . Hvalila je Boga, da matere tisti čas ni bilo doma, in da nihče ni bil priča strašnemu prizoru . . . Kakor hitro se je zavedela, da je njen oče v nevarnosti, je prešinilo nekaj kakor heroizem njene prsi, in s ponosno, samozavestno odločnostjo je vzkliknila sama pri sebi:

»Za očeta v smrt, ako treba!« . .

Čutila je instinktivno, kako jo oče ljubi, čutila, da je le njegova izredna ljubezen do nje vir oni neskončni bolesti, ki ga je prevzela tako, da ni več vedel prav, kaj dela . . In vračala mu je to ljubezen . . . Žrtvovati se je hotela zanj! . . Brez pomisleka je vzela krivdo nase. Strašila se ni niti materinih solza, niti je ni mogla od njenega naklepa odvrtni bojazen pred novo sramoto in pred hudo kaznijo, ki je je čakala . . .

»Za očeta vse!« to je bila zdaj njena deviza, in v tej brezmejni tugi, ki je polnila zdaj njeno dušo, ji je bila zavest, da bo trpela za očeta, v tešilo, v tolažbo . . . Misel, da ji oče odpusti, ako bode vedel, kako neskončno ga ljubi, kako se žrtvuje zanj, jo je naravnost osrečevala, in žarek veselja ji je prešinil prsi, če se je spomnila, da bo izpremenil svojo sodbo o njej, da se bo njegovo srce zopet ogrelo zanjo . . Kaj se je brigala za to, kaj bodo govorili ljudje! . . Mati — seveda mati — zanjo bode to kaj groznega! A še vedno bolje zanjo, da izgubi hčer, nego da bi izgubila moža! . .

In zadela je težki križ na ramo in z vdanostjo se ga je oklenila.

Brez obotavljanja se je dala odvesti v zapor . . .

Tomaž pa je bi zapadel nekemu čudnemu duševnemu stanju. Zdaj se je jasno zavedal, kaj je učinil, zdaj zopet je bilo vse megleno pred njegovimi duševnimi očmi, in vsi dogodki so se mu prikazovali kakor v meglenih sanjah. Često je dvojil o vsem, dvojil celo o lastni eksistenci, kmalu pa se mu je posvetilo, in vedel je natanko tudi za posledice, ki jih je moralo imeti njegovo dejanje. Vedel je, da bodo prijeli njegovo hčer, ako se on ne izda. Včasih se je stresel, in posilile so ga solze usmiljenjá do hčere, ko ga je prešinila ta zavest; drugikrat spet se je divje zakrohotal ob tej misli . . . Sovrašтво ga je polnilo

do celega sveta, sovraštvo tudi do lastne hčere, in neko satansko veselje se ga je lotevalo, če se je spomnil, da bode hči trpela zanj. Vsi ti razni duševni razpoložaji pa so se menjavali tako hitro in prehajali tako naglo drug v drugega, da do kakega sklepa več priti ni mogel . . .

Poleg vsega tega so ga mučili tudi verski dvomi. Tiste trdosrčne župnikove besede so se mu bile zajedle v meso, in ni se mogel odtegniti njih vplivu več . . . Kakor z železnimi kremplji so se oklepali ti dvomi njegovega duha in se mu zasajali v srce . . .

»Kazen božja . . . kazen božja . . . kazen božja . . .« je mrmral včasi sam pri sebi. In čim bolj je stresal z glavo, da bi se iznebil neprijetne misli, tem bolj so mu usta ponavljala one besede, in povzročala mu je grozne muke skrb, ni li kriva res njegova upornost, njegova brezbožnost vse nesreče . . .

Tako na duhu bolan se je bil vrnil spet domov. S seboj pa je prinesel molek s takimi debelimi jagodami, kakor ga je bil tistikrat v svoji jezi raztrgal ter vrgel skozi okno . . .

Vprašal ni žene nič ne po hčeri ne po čem drugem. Vedel se je nenavadno in molil je mnogo na tisti molek . . . V cerkev pa ni hodil. Toda neko nedeljo se je vendarle napotil tudi k maši. Prebil je bil noč bolj mirno nego po navadi, in ženi se je tisto jutro zdelo, kakor bi se mu bilo zdravje hipoma izboljšalo. Spominjal jo je po svojem vedenju preteklih časov, in jako vesela je bila, ko je videla, da se je spodobno oblekel in da hoče v cerkev.

In Tomažu je bilo res malo odleglo. V glavi se mu je bilo deloma zjasnilo, in v njegovem srcu se je bilo oglasilo neko domotožje po preteklih časih, domotožje, ki ga je zvabilo, da se je napotil proti župni cerkvi. Komaj pa je bil notri, začne mu spet šumeti po glavi. Pred očmi so mu plavale velike sajaste lise, ki so se zdaj zgrinjale vkup ter zavijale vse okrog njega v temo, zdaj zopet razmikale se toliko, da je razločeval semtertja kakega človeka ali kak drug predmet. In vedno hujše mu je postajalo . . . Med pridigo si je moral tiščati ušesa, take bolečine mu je povzročal v glavi gospoda Rajmunda rezki glas. In ko je bil župnik spet pred oltarjem, je vse plesalo pred njim. Včasi je videl same gole stene, potem pa so se mu zablesteli spet oltarji pred očmi, a na njih je vse živelo in sukalo se semintja . . . Zdelo se mu je, kakor bi bili pijani ti svetniki božji po oltarjih, tako so se gugali, tako so se zibali . . . Sv. Tomaž, njegov patron, je vihtel sulico, kakor bi se hotel ubraniti kakemu napadu; sv. Simon je mahal s svojo žago okrog, in sv. Andrej se

je zviral semintja ob svojem križu. Majale pa so se tudi razne svetnice božje, in to se mu je zdelo še posebno smešno . . . Sv. Neža, sv. Klara, sv. Katarina . . . toliko da plesale niso . . . In vse te svetnice in svetniki so čudno kremžili obraze, da se je začel nehote smejati. Ljudi, ki so sedeli poleg njega in ga opazovali, je izpreletavala groza, tako neznansko se je režal, tako čudno je strmel predse . . .

Tomaž pa se za nikogar ni menil. Vso njegovo pozornost je absorbiralo to, kar se je godilo pred njegovimi očmi po oltarjih . . . Včasih ga je smeh posilil skoro na glas, tako so poskakovali pred njim izvoljenci božji . . .

Nič dvojbe! . . . S kora so bučale orgle, svetniki in svetnice božje pa so rajali in plesali! . . . »Tako nekako bo v nebesih,« si je mislil Tomaž v svoji zmedenosti. A hkratu ga zaskeli nekaj pri srcu. Zdrzne se, in njegovim očem se pokaže hkratu spet nekaj povsem novega. Svetniki so bili spet mirni, a imeli so vsi svoje oči vprte vanj. In ko se je ozrl po ljudeh, je zapazil, da tudi vsi ljudje nanj gledajo. To ga je vznemirilo. »Kaj mi hočejo ti ljudje in — svetniki?« si je mislil. »Ali mar vedo, ali vedo . . . ?« — —

Pot mu začne vstajati po čelu, in smrtni strah ga navda. Imel je občutek, kakor da se vzdignejo zdajpazdaj vsi ti ljudje okrog njega, da planejo nanj in ga pobijejo . . . Klicati je hotel na pomoč, a pošla mu je bila vsa sapa . . . V prsih ga je tiščalo, kakor bi mu bila navaljena težka skala nanje . . . Ozre se kvišku, in zazdi se mu, da se dviga strop in da se umika bolj in bolj v nedogledno višavo, kakor bi bežal pred njegovimi pogledi. A hkratu se začne spuščati spet v nižavo, in zdaj se je bal, da bi ga ne zaveznil, da bi ga ne pritisnil na glavo . . . Sključi se tako, da se je skoro skrivil pod klop.

Iz teh halucinacij ga vzdrami zvonec. Pozvonilo je bilo k povzdigovanju. Za hip se mu razbistri spet duh, in prekriza se . . . A ko zagleda župnika, zakipi hipoma po njegovih žilah. Iznova ga prešine misel, da je on in nihče drugi kriv njegove nesreče . . . Ko bi ne bilo njega, ko bi ne bilo tistih društev, bi klečala njegova hči še vedno tamkaj pred Marijinim oltarjem, in on bi se oziral nanjo še danes s tistim veseljem, s tistim ponosom kakor njega dni . . . Zakaj je posegel ta človek s svojim vplivom tako usodno v njegove rodbinske razmere, zakaj je s svojimi nespametnimi in pretiranimi zahtevami provzročil, da se njegova hči ni več brigala za njegovo voljo, da je gledala samo na to, kako bi se župniku prikupila? . . . In pri tem je zabredla! . . . Spomnil se je tudi, kako

nemilo ga je župnik tistikrat odslovil, ko mu je bil prišel očitati njegovo nespamet, njegovo krivdo . . .

»Kazen božja . . . kazen božja . . . kazen božja! . . .«

Ha, kako so mu brenčale spet te besede po ušesih, kako mu je njih pomen razdeval srce! . . .

In čudno! Zavedel se je za hip celo, da so bile baš te besede, ki so zdobile popolnoma njegovo moč ter ga storile bolnega . . . Ta trenotek je vse natanko vedel, kaj se je bilo zgodilo ž njim, vedel je, da ni več človek, kakor so drugi ljudje, da se ponavljajo časi, ko je njegov duh teman . . . Zavedal se je vse svoje grozne nesreče . . . V krčeviti bolesti mu je zatrepetalo srce, a obenem se ga je lotil divji, nevzdržen srd do človeka, ki ni imel usmiljenja ž njim, ki mu je v hipu, ko je potreboval tolažbe, vrgel one strašne, grozne besede v obraz, ki ga mučijo zdaj noč in dan . . . In v tem srdu je pozabil spet, kje je . . . Samo župnika je še videl tam pred oltarjem, a tudi že ne več takega, kakršen je bil . . . Zdelo se mu je, da ima glavo nazaj zasukano in da se mu roga in smeje. To pa je le še pomnožilo njegovo jezo . . .

Iznova je legala tema na njegovo glavo . . .

Župnik je hotel ravno povzdigniti sv. hostijo, ko grozen, neznanski glas pretrese cerkvene prostore:

»Ti si kriv, ti . . . ti . . . ti! . . .«

Tomaža so takoj obstopili štirje možje ter ga odvedli iz cerkve. Župnik pa je trepetal kakor list v vetru in komaj se je vzdržal pokoncu, tako zelo se je bil prestrašil. Poskusil je dvakrat, trikrat povzdigniti hostijo nad glavo, a vselej so mu odpovedale roke. Komaj je domaševal, iz zakristije pa so ga morali peljati domov . . .

»Ti si kriv! . . .« Te besede so ga bile zadele kakor strela, in zdelo se mu je, da so prišle naravnost iz nebes doli. Te besede so mu zdaj glasno potrjevale, kar mu je že davno po tihem očitala vest — da je s svojim postopanjem res zakrivil marsikatero nesrečo!.. Že davno se ga je lotevalo tudi prepričanje, da pri njegovih podjetjih ni blagoslova božjega . . .

Do tega spoznanja so ga bili privedli veliki neuspehi njegovega delovanja. Konsumnemu društvu je pretel vsled njegove lahkomi-selnosti polom. Vsak dan 'je bilo bliže propada . . . Peklo pa ga je tudi to, da si na višjem mestu ni priboril nikakega pripoznanja. Tako željno pričakovano plačilo je bilo izostalo . . . Prehiteli so ga bili drugi, ki so imeli več sreče s svojim prizadevanjem . . .

Vse, prav vse mu je hodilo zadnji čas navzkriž . . .

Vzgojil si je bil posebno policijo, ki mu je nosila novice vkup ter ga obveščala o tem, kaj je ta ali oni storil ali govoril. Ti ljudje, ki so dobivali od njega plačila v razni obliki za ta svoj nelepi posel, so prihajali še vedno prav pridno k njemu, a kar so mu zdaj pripovedovali, se je tikalo skoro vse samo njega. Začel jih je poditi od sebe, ali pa je sam bežal pred njimi! . . . Nič več, nič več ni hotel imeti opraviti z njimi! . . . Neljubo mu je bilo slišati, kako sodijo njegovi nekdanji dobri prijatelji o njem! . . . Oh, to so bile grozne, grozne reči, ki so mu jih nosili! . . .

Semtertja je izkušal na prižnici ovreči to, kar se je govorilo. Imenoval je naravnost lažnike tiste, ki so raznašali razne nelepe vesti o njem. Svaril jih je, da naj se varujejo v prihodnje še širiti take laži, in pretil jim je s tožbo. Toda vse to ni nič pomagalo. Ljudje so se mu rogali in še dalje so devali vsako njegovo početje na rešeto in podtikali mu stvari, na katere nikdar mislil ni! . . .

Ah, gospod Rajmund je zdaj žel, kar je sejal! . . . Zdaj se je surovost, katere ni pobijal, kakor bi jo bil moral, obračala zoper njega samega! . . .

Vse to pa je bilo krivo, da že davno ni več mirno spal in da je prečul premnogo noč. Hote omotiti se, hote tako rekoč prisiliti zaspanec, da bi mu zatisnil oči, je vlival slabo vino konsumnega društva poslej še v večji meri v se. A to je njegove živce še bolj razdevalo, njegovo zdravje še bolj izpodkopavalo . . . Često je vstal sredi noči, ker ni mogel spati, ter šel ven pod milo nebo. Toda semtertja ga je videl kdo, in to je dalo povod novim govoricam . . . Dolžili so ga, da zahaja celo po noči k dozdevni nečakinji svoji . . . In vse to je zvedel, vse to so mu prišli takoj povedat postrežljivi ljudje . . . Tako ni prišel do miru in bil je čimdalje bolj razburjen. A tudi pil je čimdalje bolj, deloma že iz obupa . . .

Zdaj pa se je bil pridružil še ta grozni krik Tomažev, ki mu je pretresel kosti in mozeg, ki je zadel njegovim živcem smrtni udarec! . . . Bilo je res skoro nekaj usodnega pri tem, da so bile njegove besede ugonobile Tomaža, a Tomaževe besede zopet njega . . . In kakor so donele Tomažu venomer po ušesih besede: »Kazen božja . . . kazen božja . . . kazen božja . . .«, tako je on zdaj neprenehoma slišal oni strašni krik: »Ti si kriv!« . . . »Ti si kriv, ti si kriv, ti si kriv!« je grmelo od vseh strani nadenj, in prizadeval si je zaman, da bi bil nadvladal razdraženost svojih čutov. Včasi je bil ravno na tem, da bi zaspal; a v tistem hipu, ko so mu zamižale oči, se je oglasilo nad njim: »Ti si kriv!« Zdrznil se je,

kakor bi mu bil šinil močan električni tok preko udov, in proč je bilo s spanjem . . .

»Da, kriv sem, kriv sem, kriv sem!« je vzdihoval včasi v nočeh brez spanja in se tolkel po prsih.

V takih hipih se je hkratu zavedal, da se ni zlagalo ž njegovim stanom, da se je bil vrgel tako v vrtinec življenja, da ni bilo prav, ko je zlorabljal cerkveno svojo oblast v nizkotne posvetne namene... V takih hipih se je njemu samemu gabilo vse to, kar je počel, da bi strl svoje nasprotnike . . . Uvideval je, da je dajal svojim župljanom slab zgled, uvideval, da jih je izpodbujal k sovraštvu, a ne k ljubezni — in zdelo se mu je vse to zdaj greh . . . In kaj je bilo tisto z Manico? . . . Ali ni občutil nekaj do nje, česar bi ne bil smel? . . . Ali se mu niso vzbujale včasi želje, želje, ki . . . In tistega nesrečnega majnikovega dne, ko jo je bil zvabil spet k sebi . . . Kdo ve, kdo ve, če se ni strup, ki je hlapel iz njegovega razgretega života, vsesal v njeno deviško truplo ter ga otroval in omamil tako, da se je potem zgodilo tisto! . . .

Take misli so ga begale, in mnogo drugega še se mu je vrivalo v spomin, kar je izžemalo iz njega srage smrtnega strahu . . .

Ko je imel nekdanj spet zelo slabo noč, je zbežal le za silo oblečen pod milo nebo. Prišel je, da sam ni vedel kako, na pokopališče . . . Kar zagleda nekaj belega, ki se je plazilo semintja po grobeh . . . Ko stori še par korakov, se prikazen hipoma dvigne pokoncu. En hip smrten molk — nato pa grozen vzklik iz dvojih prestrašenih prsil . . .

Bil je Tomaž . . . Vlekel je močan jug, in pri takem vremenu se mu je obrnilo vselej na slabše . . . Bledlo se mu je zopet, in mučile so ga dvojbe, je li res, da je imela njegova Manica otroka, je li res, da ga je on umoril, in da je otrok tam na pokopališču pokopan . . . In napotil se je bil kar sredi noči samo v spodnji obleki z doma in šel naravnost na pokopališče. Tu pa se je plazil po vseh štirih ter iskal gomile, dokler ni prišel župnik . . . Prestrašila sta se drug drugega, zakričala oba obenem, potem pa zbežala vsak na svojo stran . . .

Tako je privedla usoda ta dva nasprotnika vedno zopet skupaj, prav kakor bi se hotela norčevati iz njiju . . .

XVII.

Sodna dvorana je bila natlačeno polna . . . Kar je imelo glavno mesto slovitih žganjarjev in postopačev, vse je bilo privrelo skup, naslajat se ob tragediji življenja, veselit se tuje nezgode, tuje nesreče.

Bil je zbran tu res impozanten zbor vlačugarjev, bil je zbran tu cvet takozvanih »kriminalnih doktorjev« in vsakojakih dvomljivih eksistenc . . . Zabuhli, ščetinasti obrazi so z napeto pozornostjo zrli proti oni strani, kjer so imeli vstopiti porotniki, sodni dvor in mlada obtoženka . . .

Med postopači nižje vrste so se gnetli po dvorani tudi taki ljudje, ki nastopajo v javnosti še nekoliko dostojanstveno, a katerih omika se zrcali baš v dejstvu, da si njih srce nikdar ne zaželi boljše zabave, nego jim jo more nuditi prizorišče v sodni dvorani, ljudje, katerih čtivo je izključno kriminalni roman, katerim gledališče več nego nadomeščajo obravnave pred kazenskim sodiščem . . .

A pogrešalo se ni danes v sodni dvorani niti onih uglednih izobražencev, ki zavzemajo v socialnem življenju odlična mesta, ki obiskujejo gledališče in koncerte, ki govore radi o umetnosti, katerim se že na obleki pozna, da vedo, kaj je ukus, in ki bi si iskali morda zadoščenja pred sodnikom, če ne celo v kaki vojašnici, ako bi jim očital kdo, da nimajo nežnočutečega srca, da jim nedostaje torej prave omike . . .

Šumela pa je tudi svila po dvorani, in razni parfumi so razširjali svoj mameči vonj . . . Da, celo fine dame, postarne in mlade, je bilo videti, in te so morda še najnestrpneje čakale konca žalooigre, ki se je imel završiti pred njih očmi, in katere začetek se je bil doigraval izven današnjega prizorišča . . .

Že celih štirinajst dni se ni govorilo nič drugega po mestu nego o krasoti »devičarice«, ki je imela priti pred porotnike. Ker ni šlo za detomor, temveč za nenavaden umor otroka, se že celo ni bilo bati, da bi se javnost obravnave izključila; a da se bo zvedelo in čulo pri obravnavi mnogo pikantnih stvari, o tem je bil uverjen vsakdo, kajti bilo je znano, da se proglašajo obravnave za javne ali nejavne na jako mehaničen način, in da javne obravnave posegajo često globoče v skrivnosti in prikritosti življenja nego nejavne . . . Gradiva za ščegetanje živcev pa je moralo biti v tem kazenskem slučaju več nego dovolj! . . . To vsaj se je smelo posnemati iz tega, kar se je govorilo že toliko časa o lepi morilki.

Čim bolj se je bližal čas, ko se je imela obravnava pričeti, tem večje vznemirjenje je vladalo po dvorani. Nestrpnost se je brala na obrazu vsem, ženskim in moškim, barabežem in olikancem . . . Naposled se vendar odpro vrata, in v sobano, prikrevsajo porotniki ter zasedejo odmenjene jim prostore. Različni stanovi so bili zastopani med njimi: bil je zastopan toliko obmilovani kmečki stan

bili so med porotniki obrtniki in trgovci, da, celo bivši častnik, ki pa je zdaj točil nekje vino čez ulico, je bil odbran Manici za sodnika . . .

Možem se je poznalo na obrazih, da se zavedajo važnosti svoje naloge, kajti držali so se vsi brez razločka resno, akoravno so se sukale njih misli v resnici večinoma okoli stvari, ki niso bile s sodno dvorano v nikaki zvezi . . .

Za načelnika porotnikom pa je bil izvoljen črevljarski mojster, čigar ugled je izhajal odtod, da je po raznih zborovanjih nastopal kot govornik. Mož je imel malo misli, malo pametnih besed, a mogočen glas . . . Če je govoril, je vezal otrobe, a imponoval je pogum, s katerim je nastopal. In ker je s svojim kričanjem navadno prevpil vse druge in s tem tudi marsikaj dosegel, je bil prišel pri tistih, ki so ga poznali, do nekake veljave; tisti pa, ki ga natančneje niso poznali, so ga sodili po tem, kar so čuli praviti o njem. In tako se je bilo zgodilo, da je bil za načelnika porotnikom izvoljen on, a ne bivši častnik, ki je po tihem upal, da doleti njega ta čast, in se je zdaj nemalo srdil, da so v njega manj zaupali nego v takega navadnega človeka . . .

Sicer pa je bil načelnik porotnikov jako postaven mož in je nosil svojo brado prav po aristokratsko, kar je bilo tem bolj čudno, ker je bil hud demokrat. Po njegovem prepričanju in njegovih nazorih ni bila glava poglavitni del človeškega telesa, temveč roke, in zato je mrzil vse one, ki so delali z glavo ter napenjali svoje možgane, in čislal je samo navadnega delavca z žuljavimi rokami. Navzlic temu pa je imel sam lepe bele in mehke roke, kajti dotaknil se ni nikoli kakega ročnega dela, ampak je svoje delavce samo nadzoroval ter gledal na to, da so pridno delali in mu kolikor mogoče zaslužili... Kakor se v življenju često praksa bistveno razlikuje od teorije, tako je tudi on drugače govoril, drugače ravnal . . . A tega mu ni zameril nihče, niti tisti ne, ki so občutili njegov egoizem, kajti bil je vsakdo o tem uverjen, da mora tako biti na svetu . . .

Prizibal se je potem tudi visoki sodni dvor, na čelu mu predsednik, visok, slok človek, podolgovatega, upadlega obraza in izbuljenih, štrlečih oči. Na glavi se mu je bleščala velika pleša, a skoro sredi temena mu je čepel okrogel izrastek, velik kakor golobje jajce. Imel je nenavadno velika stopala, lice pa mu je bilo čudovito pusto in dolgočasno, in ves njegov obraz je napravljal na človeka tem neprijetnejši vtisk, ker se mu spodnja čeljust ni hotela držati zgornje, in je torej zijal predse kakor kak bebec . . .

Ob njegovi desni strani je zavzel mesto majhen, grbast človek, kateremu je uniforma jako slabo pristajala, a na levi strani si je vihral svoje mehke brke še mladosten, velegibčen aristokratek, kateremu so šteli v največjo zaslugo, da se je kot plemenitnik izvolil sodno karijero, ko je vendar v prvi vrsti politična služba tisto torišče, kjer se pojavlja in razodeva z modro krvjo vselej in vselej spojena genialnost in bistroumnost . . . Mož se je imel radi svoje požrtvovalnosti nadejati najlepše prihodnosti in že dozdej je bil pri napredovanju v službi marsikaterega starejšega kolego preskočil . . . Obetali so mu in obetal si je tudi sam, da postane najmanj še predsednik kakega nadsodišča, če ne celo pravosodni minister . . .

Skoro obenem s sodnim dvorom sta bila vstopila tudi zagovornik in državnega pravdnika namestnik. Prvi je bil že postaren odvetnik, čemernege obraza. Ker obtoženka ni imela premoženja, so ji bili prideli zastopnika revnih, in zdaj je ta po tihem premišljal in računil, koliko bi bil lahko zaslužil, ko bi ga ne bil zadel ta sitni, neplodni posel. Namestnik državnega pravdnika pa je bil še mlad, lep mož. Bil je videti živahnega temperameta, pa nekoliko nervozne narave . . .

In naposled so pripeljali tudi obtoženko, in takrat se je oživilo sto in sto lačnih oči ter se zasesalo vanjo. Dostojanstvene mestne gospe so zastrmele — kako ne, saj svoj živ dan še niso videle morilke! . . . Motilo jih je samo to, da je bila ta zločinka tako nežna, tako lepa — da, mnogo lepša nego katerakoli izmed njih! . . . In morda jim je baš radi tega dejstva zakrknilo srce, da niso občutile tistega usmiljenja, katero bi bile kot izobraženke morale občutiti do svoje nesrečne sestre . . .

Tiste zoprne svojati pa, katera se je bila napodila danes v prostore, ki naj bi bili zgolj svetišče boginje pravice, se je lotila naravnost razkošna veselost, ko je uzrla v ospredju predmet svoje zabave. Občutki, ki so navdajali to druhal, so bili podobni občutkom, s katerimi so stari Rimljani v kaki areni čakali, da zagledajo kri . . .

A odlikovali so se tudi olikani gospodki po plemenitosti svojih čutil! . . . Zazrši lepi, mili obraz pa krasni život mlade obtoženke, so začeli suvati drug drugega s komolci, pomenljivo pomežikujoč si, in marsikaterega omoženega in neomoženega pohotneža nesramne oči niso obstale samo na obleki, ki je zavijala in krila lepe, mehke ude mlade nesrečnice, temveč so prodirale s pomočjo razkošno razburjene, razuzdane domišljije skozi odelo notri do blesteče polti klasično oblikovanega telesa dekličinega! . . . Fej, kako podle, kako umazane

misli so obletavale in skrunile to lepo telo, ki je bilo ostalo deviško navzlic temu, kar se je bilo dogodilo! . . . Kako vzvišeno je bilo dekle, ki je sedelo na zatožni klopi, nad vsemi temi, ki so jo imeli soditi in ki so bili prišli past semkaj svoje oči ter veselit se njene obsodbe! . . .

Maničina lepota ni bila nič trpela vsled bridkosti, ki jih je prenašala; nasprotno, njen obraz je bil zdaj nekako oduhovljen ter obdahnjen in ozarjen od neke čudovite milobe, v kateri se je zrcalila tiha resignacija, spojena s ponosito samozavestjo. Da je trpela, trpela nepopisno, to se ji je poznalo, a dober psiholog bi bil iz potez v njenem obrazu in iz njenega vedenja lahko posnel, da temu bitju še niso zatvorjeni vsi viri tolažbe . . .

Da, trpela je Manica, trpela neizmerno, in tudi bojevala se je hudo! . . . Često se je je lotevala izkušnja, da bi povedala resnico, da bi izdala očeta, a vselej se je stresla in vedno zopet je obnovila obljubo: »Ne, za očeta v smrt, ako treba! . . .«

In ta zavest, da se žrtvuje za očeta, da obvaruje njega, ki jo je tako iskreno ljubil, hude kazni in sramote, je bila oni vir, iz katerega je zajemala tolažbo, in oni ponos, ki jo je dvigal nad nizkotno mišljenje tistih, ki so jo obsojali celo huje, nego bi jo bili smeli po dejanskih razmerah.

A oni srčni boj, ki se je je loteval semintja, bi bila obvladovala mnogo laglje, če bi se ji bila izpolnila ena sama, tako iskreno gojena želja, če bi bil namreč oče le enkrat prišel do nje! . . . Zakaj ga ni bilo, da bi se bila razjokala na njegovih prsih, zakaj ni stopil prednjo ter ji rekel: »Ker si storila to zame, ti odpuščam! . . .«

Ali je bilo res njegovo srce tako trdo, tako neizprosno? . . . Kaj naj bi bila storila še, da bi ga bila potolažila?! . . . —

Nesreče, ki je bila zadela njenega ubogega očeta, niti slutila ni. Ker se je bilo preiskovalnemu sodniku reklo, da ga za časa, ko se je bil zgodil zločin, doma ni bilo, ga niti predse ni klical.

Mati pa je bila pač enkrat zaslišana. Takrat se je bila zglasila tudi pri njej ter ji pravila, da je oče tako nekam čuden, a ona si je razlagala to tako, da ga vznemirja vest in strah pred kaznijo. Da je na duhu bolan, bolan trajno, to ji ni prišlo nikdar na misel . . .

Ko ji je začel staviti predsednik predpisana vprašanja o tem, kako ji je ime, kako se piše, koliko je stara i. t. d., je odgovarjala z neko dostojanstveno mirnostjo, ki je izzivala občudovanje. Ko pa je bilo prišlo do tega, da se je bila prečitala obtožnica, in jo je predsednik vprašal, če se čuti krivo, je potrdila sicer tudi to

z odločnim »da«, ali v tistem hipu, ko je bila izrekla to besedico, se ji zaihti in razjoka se na vso moč . . .

Spomnila se je bila ubogega črvička, in srce ji je hotelo počiti, ko se je zavedela, da velja pred svetom za morilko, morilko lastnega otroka, katerega je vendar tako neizmerno ljubila! . . .

Predsedniku pa so se razžarile oči, ko je bila priznala zločin, in s triumfujočim pogledom je zagodrnjal proti svojim kolegam: »Confessio regina probationum!«

Mož je bil star ne samo po letih, temveč tudi po svojih nazorih . . . Z načeli novega kazenskega reda se ni mogel in ni hotel sprijazniti, zlasti pa je bil nasprotnik pravila, da obtoženčevo priznanje zločina ne sme veljati za dokaz njegove krivde. Zamudil ni nikdar nobene prilike, da bi ne bil pokazal svoje mržnje do idealnega naziranja, po katerem so se odlikovala novejša zakonita določila . . . Ako bi bilo šlo po njegovem, bi ne bilo niti tožitelja niti zagovornika — zlasti pa zadnjega ne. Po njegovem mnenju je bil vsak, ki je sedel na zatožni klopi, prav gotovo tudi kriv. Zato tudi nikoli nobenega obtoženca ni lepo ogovoril. Oprostitev kakega obtoženca je pomenila zanj izgubljeno bitko! . . . Čim več obsodb je mogel izreči, tem večjo radost mu je občutilo srce. Odlikoval se je pa tudi po izredni mržnji do naroda, med katerim je živel, in srce mu je utripalo veselja, kadar je sodil in obsojal to ljudstvo, dasi je bil sam vzrastel iz njega . . .

Tudi danes se mu je zdelo veledobro, saj je bilo i dekletce, ki je sedelo na zatožni klopi, član onega rodu, katerega je on zgolj iz političnih nagibov tako črtil in mrzill! . . .

Samo to ga je nekoliko skrbelo, da bi se porotniki ne dali omamiti od lepote mlade obtoženke, kajti vedel je iz izkušnje, da lepota, zlasti ženska, često mogočno vpliva na sodbo . . .

Zato pa je danes še ostentativneje preziral določbe kazenskega reda in še bolj je rohnel nego po navadi. Ker je bila Manica svojo krivdo pripoznala, bi bil obravnavo najrajši takoj zaključil. Vendar zakonu je moralo biti zadoščeno! . . . In tako jo je izpraševal še nadalje . . . Z norčujočim glasom je hotel spraviti iz nje one intimnosti, katerih posledica je bil po njegovem mnenju njen zločin. Toda Manica je pri zadnjem vprašanju sramežljivo povescila oči ter molčala. Bila je tega mnenja, da je storila dovolj, ako se je obtožila, in da predsednika vse drugo ne briga nič, zlasti pa to ne, kar je hotel zvedeti od nje . . .

Predsednik je mrmral nekaj o zakrknjenosti in trdovratnosti, in tega mnenja so bili večinoma tudi poslušalci. Mnogi ji niso mogli odpustiti, da jih je s svojim molkom spravila ob oni užitek, katerega so se tako veselili . . .

Predsednik je zaslišal tudi zvedenca, ki sta bila otrokovo truplo preiskala. Izpovedala sta nekam boječe, neodločno. Konštatovala sta oba, da bi dali odtiski prstov, ki so se poznali otroku na obrazu, sklepati na močnejšo roko, nego jo je imela obtoženka. A tedaj je zagrmel spet predsednik ter srdit vprašal: »Ni li mogoče, da so se odtiski vsled otekline povečali?«

Izvedenca pa sta se požurila, potrditi to vprašanje. Bala sta se predsednika, ne da bi bila sama vedela, zakaj. Sicer pa sta opravljala svoj poklic kot sodna zdravnikarja že davno čisto mehanično, brez vsakega čuta, brez zavedanja onih dolžnosti, ki sta jih bila prevzela. Bila sta odrevenela v svoji službi in poznala nista več sočutja do tistih, katerih usoda je bila zavisna od njijine izpovedi . . .

Resume predsednikov je bil tak, da o izreku porotnikov ni mogel nihče več dvomiti. Zagovornik se itak prav nič ni napenjal. Govoril je nekaj, naposled pa pripomnil:

»Če sama priznava, da je storila to, ji tudi jaz ne morem pomagati! . . .«

Eh, če bi se bil imel nadejati mastnega plačila, potem seveda bi bila stvar druga, potem bi bil govoril, če treba, cele ure, potem bi bil izkušal dokazati, da je dejanje zvršila v nepreudarnosti, nezavednosti, poklical bi bil na pomoč vse one, ki so kdaj pisali kaj o nekaznivosti zločina . . . Toda tako . . .

Samo nekdo je čustvoval, globoko čustvoval z nesrečnim dekletom, in to je bil obtožitelj! . . . Bil je to človek izredno mehkega, blagega srca, ki je bil ves zavzet za človekoljubna načela, katerih so se bili začeli tisti čas poprijemati razboriti kriminalisti. Smatral je vsakega obtoženca za nesrečnika, s katerim je treba imeti usmiljenje, kateremu je treba pomagati kolikor mogoče . . . On je bil rojen kazenski zagovornik, a ironija usode je hotela, da je moral obtoževati! . . . Aj, kako rad bi bil zamenjal svoje mesto z onim suhoparnim, računajočim advokatom, ki mu je sedel tam nasproti! Imel je izumljen briljanten zagovor, ki bi bil brez dvojbe rešil obtoženko! Tako pa jo je moral tožiti zoper svoje prepričanje, moral je predlagati kazen zanjo! . . . Gnev mu je polnil prsi, ko je čul malomarne besede zagovornikove, in če kdaj, si je želel zdaj, da bi njegova obtožba ne imela uspeha! Bil je v srcu popolnoma uverjen

o tem, da tiči za tem zločinom neka skrivnost, in da je dekle, ki je sedelo na zatožni klopi, navzlic priznanju nedolžno. Zato pa je bila njegova obtožba tudi taka, da mu je predsednik enkrat celo besedo prestrigel, rekoč:

»Gospod pravdnik, vi zagovarjate, ko bi morali obtoževati! . . .«

A on se ni dal oplášiti.

»Po določilu § 3. kazenskega reda sem dolžan navesti vse, kar govori zoper obtoženko, a tudi vse, kar govori za obtoženko«, je odvrnil tako odločno in s tako samozavestjo, da si ni upal predsednik pripomniti ničesar več. In govoril je še dalje tako, kakor sta mu velevala zakon in srce. Toda porotniki so slišali najnazadnje predsednika, in to je bilo spričo njih omejenosti in njih kratkega spomina odločilno! . . . Spoznali so obtoženko krivo, a sodni dvor ji je prisodil z ozirom na to, da ni bila še dopolnila dvajsetega leta, desetletno poostreno ječo.

Predsednik ni mogel pritajiti veselja, ko je oznanjal kazen, in nekako porogljivo se je muzal proti državnega pravdnika namestniku, ki se ni mogel otresti slutnje, da se je zgodil z današnjo obsodbo justični umor. Preklinjal je po tihem svojo usodo, ki je hotela, da je i on sodeloval pri tej obsodbi, ki mu je sploh odmerila delokrog, za katerega je bil tako malo ustvarjen . . .

Manica je mirno poslušala svojo obsodbo . . . A v tistem hipu, ko je bil predsednik naznanil kazen, se je začul tam doli med poslušalci čuden, nečloveški glas, kakor bi bil zakričal kak mutec, ki mu ni dano govoriti, ali pa človek, ki mu je smrtni strah zadrnil grlo. In precej nato je bilo slišati, kako je telebnilo človeško telo po tleh . . .

Manico je prešinila grozna slutnja. Navzlic nenavadnemu glasu je spoznala svojega očeta in pozabivši za hip popolnoma, kje je, je vzkliknila s pretresljivim glasom:

»Oče, oče, oče! . . .«

A več izreči ni mogla, ker jo je dal predsednik odvesti . . .

Tam doli pa so se gnetli ljudje okrog nepoznanega človeka, ki se je bil onesvestil . . .

Manica se ni motila; bil je res njen oče . . .

Od tistihdob, ko so bili Tomaža iztirali iz cerkve, ljudje niso več dvojili o tem, da ni prav pri zdravi pameti. Vse njegovo vedenje in početje je pričalo, da mu je duh zatemnel . . .

V cerkev ni zahajal več, a napravil si je sredi gozda iz kolov in vej nekako kapelico, in tu je včasih preklečal po cele dni; včasih

pa se je sukal okoli oltarja, ki si ga je bil sestavil iz kamenja, kakor bi sam maševal . . . Dogodilo pa se je tudi, da se po več dni za vrstjo ni ganil, z doma. Ležal je vznak na svoji postelji in zrl nepremično v strop. Užil je samo to, kar mu je žena vsilila, ali pa, kolikor ga je z zvijačo pripravila do tega . . .

V njegovih možganih se je čudno snovalo in vršilo . . . Včasih so mu pošle misli skoro popolnoma, tako da se je zavedel komaj še samega sebe, včasih pa se mu je spet nenadoma posvetilo, in razločeval je spet reči okrog sebe, spomnil se hčere, spomnil vsega, kar se je bilo zgodilo . . . A to zavedanje je bilo navadno le hipno, pojmi so se mu zopet zmetli, ter iznova se ga je lotilo neko stanje, ki bi se bilo dalo še najbolj primerjati poluspanju . . .

Ko pa je bil prišel par dni, predno se je imela vršiti obravnava zoper Manico, nekdo k njemu s to novico, se je lotila nenavadna energija njegovega sicer oslabelega duha. Nekaj čudnega je prešinilo njegov život in njegove možgane, ko je slišal izgovoriti ime svoje hčere. In kakor bi se mu bilo posrečilo, zbrati in združiti še enkrat vse one neštete vezi, po katerih se stakajo človeške misli v zaokroženo celoto in logično jasnost, je začel hkratu pojmiti, zakaj gre in kaj se ima zgoditi . . . In od tistega trenutka ni ona energija njegovega duha zapustila več. Držal je takorekoč sam sebe za vajeti in z nekim čudovitim, nerazumnim naporom je premagoval slabost, ki se mu je semtertja vračala. Bilo mu je, kakor bi se bil prebudil iz sanj, in hkratu je vedel spet, kaj dela in kaj mu je storiti . . . Zapomnil si je dan obravnave in napotil se je z doma ter premagal vse zapreke, dokler ni došel na kraj mesta, kjer se je imela izreči sodba zoper njegovo nedolžno hčer . . .

A ko je bil notri, je čutil, kako mu spet pešajo moči, kako vstajajo in begajo sence pred njegovimi dušnimi in telesnimi očmi. Zdajnzdaj se mu je stemnilo, in večkrat ga je zapustila zavest, da ni vedel, kje je. Sodna dvorana se mu je izpremenila včasih v domačo cerkev, in oltarje in svetnike je videl notri. Toda vedno zopet si je opomogel in z neko posebno voljo je vedno iznova prisilil svoj duh, da se je oprijel realnosti. In tako je jasno čul, kaka usoda je doletela njegovo nedolžno hčer. A takrat se je lotila njegovega srca divja, besna bol, in hotel je zaklicati na ves glas, da je on, on morilec, da je on tisti, ki zasluži kazni, toda tedaj mu je odpovedala zopet pamet, odpovedala so mu usta, odpovedale vse moči . . .

Zgrudil se je brez zavesti na tla . . .

(Konec prihodnjic.)

Alkoholizem.

Spisal dr. Ivan Robida.

(Konec.)

dneh od 9. do 14. aprila t. l. je zboroval na Dunaju VIII. mednarodni kongres proti alkoholizmu. V prvič se je zgodilo, da se je tudi avstrijska vlada oficialno udeležila shoda, kateri je gotovo v nacionalnoekonomskem, socialnem in higienskem oziru bil največjega pomena. Akoprav se izvestno mnogo idealnih misli ne bode nikdar uresničilo, kakor so jih tačas izrekli možje, kateri so stavili svoje življenje v službo humanitarnega dela, bilo bi mnogo že pridobljenega, če se posreči to, da se ljudstvo primerno pouči o enem svojih največjih sovražnikov, če se postavijo meje brezumnim pivskim šegam in razvadam, in se nedvomno bolni in propali ljudje merijo z drugim očesom, nego se navadno merijo. Povsod je čutiti živo potrebo po modernizaciji zakonodajstva in uprave — in nič manj ne v odnošajih, kakor jih dan na dan ustvarja alkoholizem v vsej svoji odurnosti in antisocialnosti.

Omenjeni kongres je otvoril dr. Legrain, prvoboritelj te smeri na Francoskem. Slušateljstvo ga je pozdravilo z navdušenimi klici in ploskanjem. Nato so nastopili oficialni zastopniki: ministrski prezident dr. Körber v imenu države, naučni minister Hartel (kot slavnostni prvomestnik) v imenu svojega resorta in delegatje iz ostalih evropskih držav in Amerike. Popoldne so se pričela predavanja v dvorani hiše c. kr. društva zdravnikov. Dvorana je bila vse dni nabito polna, in na galerijah se je gnetlo ljudstva. Take udeležbe skoro ni bilo pričakovati, zlasti ako se pomisli, da predavanja o istem predmetu neprestanih 5 dni vsakogar utrudijo in razmučijo. Med poslušalci je bilo jako mnogo dam, ki so z vztrajno pazljivostjo sledile razmotrivanjem posameznih govornikov. Čeprav je bila a priori izključena vsaka politična in verska smer, vnele so se le živahne kontraverze v debatah; nič manj burne pa so bile tudi seje, kjer je šlo za vprašanje totalne abstinence in zmernega uživanja alkoholskih pijač. Naj imajo teoretično tudi abstinenti popolnoma prav — njihovi dokazi so v istini neovržni — prav tako pa je resnica, katere ne odpravi s sveta nikak kalkil, da ima vsak narod svojega »tolažnika« — in da se poslužuje človeštvo alkohola že mnogo tisočletij. To je

antropološko dejstvo, preko katerega trezno misleč človek ne more iti, ker ve, da se da do konca priti tudi takim pojavom, kateri imajo tako mogočne korenine v rasi, v generacijah, v tisočletjih. Nekdo je celo dejal: Der Alkoholismus ist in mancher Hinsicht — Gemüthsache — in zrno resnice je v tem.

Izrodke in razrodke, te pa je mogoče omejiti, in to je tudi dolžnost države in človeške družbe. Radi nesrečnega nagona ne sme trpeti niti družina, niti zarod, niti narod. To ne velja, da se išče vsa sreča v opojnosti, da velik ali večji del zaslužka zleti v žrelo nenasitnemu demonu. Kjer je alkohol v istini samo »uživalo« (Genussmittel), tam ne provzroči velike škode — kjer pa postane samosilnik, brez katerega ni ne dela ne zabave, v čigar češčenje se zapravlja denar, zdravje in čast, ondi ga treba preganjati z vsemi močmi.

Žal, da je to iz večine po evropskih državah. Za Nemčijo se je dokazalo, da se dobra tretjina vsega zaslužka porabi za alkohol. To se nikakor ne sme trpeti, ta potrata v nikakem razmerju z istinitimi potrebami. In ako se ozremo po Slovenskem, vidimo, da nismo dosti na boljšem; — treba bo tudi tukaj napraviti jezov proti navalu tega narodnega ostrupljevanja.

Da se vrnemo zopet h kongresu, naj omenim, da so bila nekatera predavanja izredno lepa, četudi jih poslušalci niso vedno tako odobraval in priznavali kakor govore, polne navdušenja in kipečih besed v zmislu propagande. Dr. Hans Meyer, profesor na marburški univerzi, prof. dr. Anton Weichselbaum, prof. dr. Max Gruber so se izkazali z najrealnejšimi predavanji. Prof. Max Kassowitz je razvijal med burnim odobravanjem iste nazore, kakor smo jih čitali že nešteto krat iz njegovega peresa, kateri pa navzlic vsemu temu niso brez ugovora. Prof. dr. Anton iz Gradca je položil jako lep statističen pregled o alkoholizmu z ozirom na podednost (Erblichkeit), znani švicarski psihiater in mimikolog prof. dr. Aug. Forel pa »o alkoholizmu in venerskih boleznih«. Občinstvo je pozdravljalo tega moža, ki velja danes za najuglednejšega prvoborilca proti alkoholizmu, z burnimi ovacijami. Kakor ima tudi Forel gotovo neprecenljivih zaslug na vseh poljih svojega delovanja, takisto se mora reči, da mož pretirava v mnogočem, in da ni načina njegove taktike povsem odobravati. Iz tega vzroka so bile tudi vse debate, v katere je posegel Forel vmes, kaj živahne, ne da bi — saj meni — ostavile neskajljeno ugodnega vtiska.

Med ostalimi predavanji je omeniti še zlasti govorov priv. doc. dr. Alex. Löfflerja »o alkoholizmu in zločinstvu«, dr. med. G. Bonneja,

prof. Joh. Fritscha in dr. Hermannia Lietza »o alkoholizmu in vzgoji«. Kdor se želi poučiti o teh in ostalih, tukaj navedenih spisih, dobi vse v poročilu komiteja VIII. kongresa, katero izide v kratkem.

Zadnji dan kongresa je bil namenjen deželnim delegatom in referentom avstrijske monarhije. Po izbornih referatih se je odlikovala češka kronovina. Kranjsko so zastopali c. kr. deželnovladni svetnik dr. Zupanc, deželni poslanec dr. Majaron, bivši drž. posl. prof. dr. Krek, okrajni zdravnik dr. Šavnik in dr. Robida. Zadnji je poročal kot odposlanec deželnega odbora o dejstvih alkoholizma na Kranjskem.

Dne 14. aprila ob 8. uri zvečer se je zaključil kongres ter določilo mesto Bremen za prihodnje zborovališče. Prvomestnik, dvorni svetnik prof. dr. Gruber, se je zahvalil udeležencem za trud in obilni poset in želel, da bi rodile izrečene misli tudi primeren sad, kar gotovo želi vsako človekoljubno srce.

Mrtvemu pesniku „Aleksandrovu“.

Jutro zopet . . . Mirno ravnodušje . . .
 Žejno se odpira čaša roži,
 da napije se dobrote božje;
 nad poljanami škrjanec kroži . . .

Kaj ti mar je, zemljica cvetoča,
 kdo preminil nam za vek čez noč je!
 Smeješ se k slovesu duš človeških,
 mirno sprejmeš mrtveca v naročje . . .

Mrtev je! — Tako ospe se roža,
 zvezde v noč utrinjajo tako se,
 in strmeč za njimi v noč neskončno,
 duše nam spominjajo tako se . . .

»Veš, po vaših gorah se mi toži« —
 si dejal in si popravil vzglavje,
 — blede roke pale so na postelj —;
 »pridem k vam, ko se mi vrne zdravje.

»Mučne so te štiri bele stene,
 v oknu tam, glej, komaj vrh koštanja!
 Zunaj pa je maj —! Jaz šel bi v polje,
 kjer ob stezah žito se priklanja!« . . .

Daleč se zamislil je pogled tvoj —;
mene čudno je zazebló v mozeg; —
in, prijatelj, zvedela sem takrat,
kje te domek čaka tih in ozek!

* * *

Kaj, da si zaljublil se v trpljenje,
v svoje težke in meglene dni? —
Pesnik, vedel si, da kdor trpi,
ni zaman izgubil se v življenje . . .

Morda v duši sam si komaj slutil,
kaj te solze so in kaj ta smeh . . .
Tih po svojih hodil si potéh
za krasoto, da bi vso občutil.

Ko zamaknil v sinji se azur si,
v skromen cvet sred mirnega poljá,
vsa utrujenost ti je prešla,
in pozabil revščino vseh ur si. —

Dete bil si, táko dete lačno,
ki na kruhek zabi sredi rož . . .
A v zavesti bil krepak si mož,
znal ljubiti si življenje mračno!

Vida.

Minil je dan . . .

Minil je dan, minila noč —	Ti neusmiljeno deklè
kaj deva si storila?	in tvoje lepe očke
Mir iz srca odplul mi proč —	in tvoje lice rožnato
ti, ti si ga spodila.	in tvoje bele ročke.

Le beži mir, le beži mir
in pluj čez svet zeleni,
da ti le deva dražestna
ostaneš tu pri meni!

B. Baebler.

Noviji hrvatski pjesnici.

Za »Ljubljanski Zvon« napisao

Milan Marjanović.

Nedavno se je govorilo, da se je hrvatska poezija najbolje razvila od sviju ostalih grana literature. Možda nije uvijek tako, jer se naša pripovjedačka književnost u ova dva zadnja decenija takodjer neobično razvila i obiluje velikim talentima. Ali fakat jest, da se naša poezija u ovo zadnje doba, osobito u devedesetim godinama europejizovala, da nam je donijela par talenata prvoga reda, da se riješila staroga patosa i retorike te postala samostalnija, spontanija i naravnija, te da je pomogla u velike obogatiti jezik lijepim izrazima, finesama i blagozvučjem. Istina je nadalje i to, da se naša novija poezija razvijala te nam dala nekoliko izrazitih i jakih individualnosti, da je dala kritici i mislećim ljudima bogatu gradju za studij i razmatranje, što nije kritika žalibože dovoljno izrabila. Poezija je jednom riječi postala krepča, sočnija in originalnija.

Polagano je napredovao taj razvoj, koji nije još ni iz daleka završen. U tom razvoju izbilo je na javu par velikih pjesnika, ali to kano da su bili sporadički proplamsjaji; ostajali su donjekar osamljeni i ako su bili gotovo obožavani. U svemu diletantski Ilirizam dao nam je nježnoga Vraza, koji je u svojoj čistoj lirici spojio čar narodne pjesme sa mnogo blaga dubrovačkog i ostale romantičke Europe, dao nam je Mažuranića, koji je u sebi genijalno spajao klasičku, dubrovačku i narodnu poeziju, ali ostao osamljen, kao što veliki retorik (u najboljem smislu riječi) Preradović, taj mogo bi reći, kristal nastao pod pritiskom absolutizma. Romantika nam je dala najčišćeg i najboljeg romantika Markovića. Kasnije doba, doba prosvjetnoga rada dalo je pjesničkog, društvenog causera Šenou, koji je stvorio u nas svoju školu; i s njim počima donjekar organički razvoj naše literature, pa i poezije. Šenoa spaja u literaturi (u pripovjetci napose) romantičko-diletantsko doba, sa realizmom, a poeziju udomačuje u publici, jezik čini gibivim, pjevanje naravnijim, laganijim. Ali baš ta njegova lakoća, koja ga učinila pjesnikom šire publike (i ako je pun skroz individualnih biljega), učinila je poeziju nekud feuilletonističkom. Ali je uza sve to namro kasnijim pjesnicima veoma mnogo, dao im je lijepih pomagala u poslu pjesnikovanja. Iza Šenoine smrti je pravaška, radikalna,

ratoborna poezija odviše revolucionarno, demagoški zadahnuti, a uz to jako diletantska i nenaravno žestoka, te je čudo kako se je razvila uporedo sa realizmom u pripovjetci. Ali možda je tome razlog to, što se baš sav pogled onodobnih mladih ljudi obratio aktuelnom životu i kao što je taj u pripovjetci doveo do nekog priličnog objektivizma, tako se je u neposredno-osjećajnoj lirici izkalio u burni patriotski radikalizam. Nješto prije tog najvećeg razmaha imamo u formi i dubini gotovo klasičnog Palmovića, ali junak je dana »bard stranke prava« pjesnik August Harambašić. Harambašić nije star čovjek (rođen 1861) ali danas više ne pjeva, sam kaže da je svoje doba ispunio, a za današnje da nema struna. Bio je olujna ptica, galeb burnoga mora, bohém-revolucionarac, obožavan, vanredno čitan, popularan; njegov život bio je neko vrijeme niz triumfa, ovačija, ali i poetskog mahnitavanja. Ispunio je svoje doba ali ga nije presegnuo, on je pjesnik dana, nesumnjivi ali i nesredjeni talenat, bez većih pretenzija, bez dubljih misli, bez većih duševnih komplikacija. Vanredno gibiv u formi, gladak, pun retoričke vatre, bogat u frazi, govornik među pjesnicima i to govornik za masu — to je bio Harambašić, na njemu i na Šenoi su se napajali gotovo svi mladji i noviji pjesnici, bar neko vrijeme.

Ali kao što je u čitavom našem društvu prestala (osobito u 90tim godinama) ona velika i ako razmljiva, to ipak nemoćna manija radikalizma, zanosa, tako se je i u poeziji rodio preobrat. Tradicije sedamdesetih i osamdesetih godina nastavlja još doduše veliki broj pjevalaca, ali to su bilo imitatori, bilo epigoni srednje ruke, a često i vrlo veliki stihotvorci-frazeri, koji se mnogo ne razvijaju, koji će i umrijeti kao početnici. Ima ih svakojakih: i epskih i lirskih, ima ih većih i manjih, ima ih iskrenih i pozeurskih, ali dvojim, da će i jedan sam sebe preživjeti. Nekoji su ostatak onog starog doba (kao Arnold, Hranilović), koji nisu tako muževni kao što je bio Harambašić, da se za dobe maknu, a većina ih je više manje iskrenih epigona, ali ipak epigona. Od dalmatinskih pjesnika, koji u tane čine kanoti neku posebnu školu, spomenuti ću tri brata Ostojića, Sirovicu, Ilijića, Katalinić-Jeretova, Petrovića i. t. d., čije su zbirke skupljenih pjesama izašle evo zadnjih par godina. Ima ih i nekoliko boljih iz zagrebačke škole (kao Velimir Deželić, Alaupović, Podravski, Milaković) kao što i par bosanaca (Mirza Safvet, Osman Nuri, Riza beg Kapetanović), koji se svi amo tamo u koječem razlikuju ili odlikuju, od kojih su mnogi i interesantne pojave, ali im je svima zajednička značajka sviju epigona: blijedoća, često sušičava blijedoća i usiljenost. Muka je to

baratati sa starim formama, a nemoć naći novih načina izražaja, to je ona toli tužna, gotovo bi rekao, tragika manirizma.

Ali nebi se ni osvrtao toliko na tu poeziju, da i ona nema svojih imitatora, učenika, svoju stranačku kritiku i da se baš u novije doba nije upelo bilo svim silama od strane tradicionalista, da se ti ljudi potisnu naprijed, da se ta komotna struja poezije suprotstavi modernijoj i naprednijoj poeziji, da se ta vrst proglasi pravom, narodnom, patriotskom, idealnom i tradicionalnom poezijom. Pa su tako ne samo u nas, nego i kod neupućenih izvan Hrvatske potisnuti u zasjenje mnogi mlađji i veći talenti, koje se je mislilo diskreditirati jednom jedinom riječi, proznav ih naime — »modernistima«.

*

Još godine 1888. pojavio se u »Viencu« sa prvom pjesmom Ante Tresić-Pavičić. Od onda je izdao tri knjige pjesama, tri tragedije, tri veće pripoviesti, izdavao »Novi Vijek« i. t. d. i bio neko vrijeme (a od nekih i danas) smatran prvim živućim hrvatskim pjesnikom. Prva je njegova zbirka pjesama (»Glasovi s mora Jadranskoga g. 1891) pobudila velike nade, druga zbirka (»Nove pjesme« 1894) brzo ga digla i stvorila (osobito u Dalmaciji) gotovo cijelu školu, dočim je već treća (»Djuli i sumbuli« 1900) prošla dosta neopaženo. Tresić je svoje najbolje pjesme pjevao u ono doba, kad je i Kranjčević izlazio sa svojim najveličajnije koncipiranim umotvorima, a ipak je Tresić Kranjčevića znatno potisnuo, ali danas sve više raste u očima misaonih ljudi pojav skromnog samotara Kranjčevića, dočim se Tresić još malne umjetno drži. Uza sve to je Tresić vrlo interesantna i karakteristična ličnost: njegov se pojav neće tako lako zaboraviti jer ima u njega neka čudna žilavost, jaka bezobzirna volja; on je izrazita ličnost i baš će ta njegova ličnost preživjeti gotovo sva njegova djela. On je darovit, ima čudesnu memoriju, silno znanje, veliku odlučnost, koja se često miješa sa tvrdoglavošću; radin je, svestran, dobro filozofski izučan, politik, novinar, pripovjedač, kritik, socijolog, dramatik, pamfletista, govornik, u odijevanju dandy, u poeziji i klasik i narodan, refleksivan i pun slika, pun samopouzdanja i velik egoista, poletan, metafizičan i nizak, brutalan, strastven, samostalan i. t. d. i. t. d., a ipak se čovjeka trajno ne doimlje i ako mu se na neko vrijeme nametne, on čovjeka đapače često i odbija. Njegov znanac Politeo kazao je, da ima u njegovom biću nešto »uglatoga«, da, ima nešto ukočenoga, nenaravnoga, što čovjeka stije-

šnjava, što kviri i njegove pjesme i drame i pripovjesti i članke i cijelo njegovo ponašanje, cijelu figuru. Možda je za njega štetna baš ta svestranost, ta velika memorija, koja prima silnu hranu, koju on ne može da probavi, koja mu onda smeta. U njega nema spontanosti, uvijek počini bilo kakovu nezgodnost ili nespretnost, koja se neugodno doima. Htio bi da sintetizuje u sebi sve kulturne tečevine, ali ono što daje nije sinteza, nego je čudni neki sinkretizam (mehaničko spajanje raznih elemenata). Ima često lijepa i dobre misli, ali nema metode. Nekakov čudni mamurluk je stanje, u kome radi, a sama sebe drži u jedinstvenosti nekim vanjskim, vlastitom voljom nametnutim mehanizmom. Prema tome je i naravno, da je odviše dogmatičan, nasilan, intolerantan. Ima sve osobine duševnoga bastarda (to ne mislim pogrdno), mješanca premnogih, raznorodnih kulturnih tipova. Sve se te osobine opažaju i u njegovim pjesmama, koje su još uvijek (osobito »Nove pjesme«) najbolje što je napisao. Većinom je pjesnik mora, pun retorskih figura, lijepih misli, neke velike, jake nutarnje sile, koja se ali ne može da pravo očituje, cijepa se, ubija se o neke opet unutarnje zaprijeko.

Uza sve to je Tresić za nas značajan pojav. Ako smijem tako reći, on je žrtva nenaravnoga i nasilnog spoja klasičke, romanske, germanske i slavenske kulture. Predstavnik je, veliki predstavnik ovog našeg kulturnog sinkretizma. I kao takav on pada baš u ono doba, kad se u nas javlja opća kriza i politička i kulturna i socijalno-ekonomska, pa i literarna. Predstavnik je naše inteligencije koja se na jednom našla na velikom razkršću, a bez pravog putokaza. Stari način rada nije doveo do onoga što se nadalo i očekivalo, nastala je kriza, potreba revizije, ogleđasmo se svijetom, ostasmo bez težišta. Tresić je primio u sebe sve ono što naš čovjek prima, ali u njega se to sve dublje ukorijenilo, njegova energija je sve to htjela da uporabi i spoji. U gimnaziji ga zaokupi klasicizam, a kako je bio iz juga zaokupi ga i duh romanske prosvjete, a pošto je to u nas narodna tražbina — i narodna poezija, na univerzi opet njemački duh, u Hrvatskoj svekolike nacionalne tradicije i tražbine — to su eto redoviti dojmovi koji naskoče svakoga našeg čovjeka, a u Tresića se sve to u izrazitom obliku razvilo i potenciralo, a moglo se to baš najbolje razviti u doba krize u koje se doba i on javio i razvio.

Ali ta kriza ima i svojeg drugog pjesnika, pjesnika čistog, koji je zadržao samo jedan način svog očitovanja — poetski, pjesnika koji nije htio skupiti sve kulturne tečevine u jedno nego ih sve kritikuje i s nijednom se sve zadovoljava, koji vjeruje u evoluciju te se po-

stavio na onaj stupanj, na kojem se sada ljudstvo u misaonom pogledu nalazi. Oslonio se na pozitivne znanosti modernog doba, zadahnut patriotizmom, opažao je ili bolje rečeno osjećao naš zastoj. Ali je u sebi osjećao i neku silu, koja hoće gibanja, napredovanja, velikog života; gledao je cijeli život i svijet kako se razvija, kako se radja i umire, mislio je i osjećao je, promatrao je međusobne odnošaje stvari i on — nije imao vjere, niti si ju silom htio skrpati — on je imao sumnju. Bio je to

Silvije Strahimir Kranjčević (rođen u Senju 1865). On je prvi u nas postavio životu odlučni, veliki — upitnik.

Kranjčević već pjeva gotovo dvadeset godina (od god. 1883), godine 1885. izdao je svoju prvu sbirku pjesama (»Bugarkinje«), ali zapravo tek od g. 1886. počima da se razvija onaj osebniji, snažni i duboki njegov talenat, koji nas sada tako udivljava i zanaša. U jednoj pjesmi pjeva Kranjčević: »Sam Eol mi je harfu dò, — Da svakim ćuhom jeca, — I moju harfu razbiše, — Baš Eolova djeca«. Koliko li je tu tragike! Kranjčević je na sebe uzeo križ čitavoga života, taj mu se život gotovo i sam nametnuo, on je htio da prime u sebe kao pravi, veliki pjesnik što više života — a gle, baš taj život, ta eolova djeca polupaše mu harfu, ojadiše ga, shrvaše ga. I onda pjeva: »Ah časak daj mi, Bože moj, — Ah časak zaboravi, — Da svoju harfu nadjem ja — U pogaženoj travi. — I ja ću opet pjevati — I himne i peane, — I bit ću kao rose kap — Što trepti zorom s grane«. On bi htio da pjeva himne i peane, ali komu, čemu? On ne može da zatvori oči, pa da se podaje iluzijama, on ne može da se podboči o razne skrpane sisteme, ne može da miruje, njegova je krv osjetljiva, njegovo oko bistro i oštro, njegovo srce bi htjelo mnogo više nego li um podaje ovaj sićušni život. »Koješta mi je dao, Bog — I još bi dao više, — Da tanju mi je podo krv — I krilo malo tiše! . . . Tek da je meni dao Bog — Ah srca manje mrvu«. Mislio je neko vrijeme naći mira u radu (in labore requies, u pjesmi »Misao svijeta« i u divnom oratoriju »Prvi grijeh«), ali kako da se on umiri kad mu neda mirovati crv misli, njegova osjetljivost, njegova težnja da se giblje, da se ide, da se živi velikim, jakim životom. A kad ga ove kukavne prilike tako stiješnjuju (mora se znati da je on bio do 1894. pučki učitelj, a od tada je u redakciji sarajevske »Nade«) gorko, gotovo tupo kliče (u pjesmi »Na kolodvoru« g. 1899.) »Da se podje — nekud podje . . . Ni veselo, niti plačno — I bez cilja i bez volje, — Niz to ravno, pusto polje, — Mutno, mrtvo, bezkonačno . . . Da se podje makar kuda; — Dosadno mi

ovdje svuda, — Ah, kad ćemo krenut dalje!« To je krik u doba ove stagnacije u kojoj smo se svi kao u bari zaszeli, to je krik onoga, koji hoće — dalje! Ta za njega je pjesma: »... zanos, krilo duše, koja naprjed žudi!« Ali kuda? Čemu sav taj život patnja? Ta on zna da će to sve jednom uminuti, da će svega nestati, nestati će i ljudi i narod njegov — toliko ljubljen — i čemu onda sve? I onda kad se bude svijet uledio, kad se bude našim planetom povrh leda vukao zadnji čovjek »zadni Adam«, grčiti će se pitajući — a bez odgovora: »Tek gorki grč — ko ocjena božanstva — Na zadnjoj mrsne usni čovječanstva. I prostro se je izdahnuvši tako — Cijelog ljudstva oboreni lik, — A blijedim noktom zadnje što je mako: — Napisao je u led — upitnik!...« A svijet tako spava »nov kaos — do drugog izdanja!« Kranjčević ali uvijek pita, on hoće da Sfingu života stavi u gibanje, da ju makne, zove ju na račun i apostrofira ju ovom veličajnom figurom: »Amo te, svjeta udesu kruti, — Sfingo ledena usnama makni, mramornom pandžom srca se takni, — Rad sam te čuti!« I on ju pita: »Čemu mi čuvstva udahnu ova, — Plakat da moram ludje i ludje — Tujjih grijeha, tujjih grobova — Zločine tujde?! On pita ludje, usud, pita svijet, pita povjest, pita svemir, on mu sudi, kao kakav ogorčeni titan, on kuca Jehovi na vrata te ga pita, traži računa, ne miruje, velebnim gestama lijeta ta velika duša i prošlošću i budućnošću i sadašnjošću, kreće se kao veliki geniji, kao Faust, a često i velebniji od njega. A uza sve to ne osjetimo u njega ni malo afektacije, patosa i retorizma. Velika ozbiljnost, duboki nemir koji na mahove prodire kao oluja tako je naravan, tako iskren. A što ga još drži? »Sila pjesme«, umjetnost, ona, težnja za ljepotom. Ruga se često sam sebi, ali što koristi? »Ta bijah pjesnik — ũ pola lūda; — Sitna mi bila rodjena gruda — I uzko leglo sred majčina gnjezda, — Pa htjedoh sjesti na stotinu zvjezda«. I podje u baštu vječne ljepote — »mramorne Venere«. »U divnoj bašti ko istočna sanja — Tek lik se gordi sjajem kristala — Ponosno u noć mliječnu kočī. — Pobjedno u nas upire oči — S kraljevskog piedestala — A ako gozda, ponosna lika — Mnogi se suše u suzam gube, — Cjelovom zadnjim — ah, samrtnika — Punam u nogu joj ljube... A ona? Stoji nogom na glavi — I vrat nam grije i vrat nam davi, — Gleda nas pogledom zmiije — A ja sam srećan, ako još dublje — Tisne mi u grud dvje paklene zublje, — Te ledene oči dvije!« To je ta velika, hladna, mramorna ljepota, Ali Kranjčević nije ni pri njej ostao. On nije čovjek koji zastaje jer svagdje nalazi po jednu — tragediju. Kranjčević je najveći tragik

što ga rodilo Hrvatstvo, a možda i Slavenstvo. Gotovo svaki njegov stih izražava jednu veliku tragediju, on je cijela riznica tragičnosti. On umije da cijelu jednu tragediju zgusne u dva tri stiha, u jednoj slici. Spominjem primjera radi stihova, koji mi slučajno padaju na um: »Ah sve je sanja pusta — nedoželeni raj . . . I to se život zove, — I ljubav još i slast — Ko cvjet na trnu cvasti — Pa s istog trna past!« Ili onu sliku u »Iseljeniku« (jednoj od najdivnijih hrvatskih patriotskih pjesama) kada se naš ubogi Primorac vozi u Ameriku i zureći osamljen na palubi u more, mu se pričinja da vidi u njemu »Marinu krunu«, o kojoj pjeva narodna pjesma, pa on:

»Pilji i glédi i vidi: eno baš je, vjere mi, kruna,
Prava je »Marina kruna«, gori u bezdnu i sije;
Kako je divno joj zlato, kako je alema puna . . .
— — — U to se ozvao signal: naglo na šumnome valu
Skliznu se parobrod drugi, varku mu pobrkav oku;
On se je veselo, bučno europskom vraćao žalu —
»Kossuth« mu »Lajoš« stalo po boku«.

Neka jaka i čudna ironija sudbine obilježje je sviju Kranjčevićevih tragičkih pointa. Njegova ironija, smijeh, znag, kojim pečalno, ojadjeno iznaša te velike ironije sudbine kao »Dva standarta« (križari . . . »Daj ubij — u ime Boga«) u »Eli, eli . . .« (što je svijet učinio od Krstove nauke.) i t. d. može se prisposodobiti jedino sa velikim riječima svezanoga Prometeja — lučenoše! Tko pozna Aishilovo remekdjelo, naći će tamo mnogo i mnogo od temeljnoga tona Kranjčevićeve poezije.

Kranjčević vjeruje u napredak, u znanost u rad. Njegov »vodja radnika« u zadnjem (trećem dijelu) oratorija »Prvi grijeh« pjeva: »Jabuka bje vam demonski dar — I prevara dušmana slog; — Rad će vam dati i polet i žar — I bit ćete kao i — Bog —! I bit ćete kruna i svemirna čast — I držati nebo i svjet . . .« Radom dakle čovječanstvo prevladava i onu zapovjed da ne smijemo htjeti biti kano i Bog. Ali što koristi? Živo se sjećam kako mi je jednom pjesnik govorio: »Ja vjerujem u razvoj i usavršenje ljudi (poglavito u intelektualnom pravcu), oni će riješiti sve tajne, oni će sve moći, biti će kano i Bog, — ali što onda? Čemu onda život? Svemoć i sveznanje će ljude ubiti? Kako je to užasno ne moći više ništa i ne doznati ništa, jer se zna sve i može sve. Iz dosada će se morati ljudstvo samo uništiti — ako bude moglo!« Dakle i tu — ironija sudbine! Jaki intelekt i silno osjetljiva duša izvor su nesuglasja u tom velikom duhu i izvor gorke njegove poezije.

O Kranjčeviću bi se dale knjige pisati, ali ja se moram zadovoljiti sada tom maljušnom, nabačenom tek skicom. Koliko s formalne toliko i s misaone strane znači Kranjčević silan napredak u našoj poeziji, a u kulturnom je našem životu taj silni pesimista odjek zastoja i krize, Prometej novog, slobodnog života, kao što je u socijalnom životu protest i krik proti maljušnim našim prilikama i kukavnom životu. On se stisnuo u sebe, oslonio se samo na sebe, pa onako osamljen pjeva prigušenu bol, koja se u krutosti života ledi u najtvrdje i najkrasnije kristale.

Ali kao da je on svu buru i sva pitanja skupio samo u svoju dušu, iza njega se javlja mlađja generacija pjesnika sasama različna: bez pitanja, bez titanizma, bez velikih muka. Kazat ću koju riječ o njima, o Nikoliću, Domjaniću, Vidriću, Begoviću i o Nazoru.

(Konec prihodnjič.)

Na planem ljudstvo se mudi . . .

<p>Na planem ljudstvo se mudi, in lep je, jasen dan, od travnikov seno diši, in duh je ta mi znan.</p>	<p>Veselo zro mi krog oči po gorah, po vrhah, spet pa pogled se ti miri po hišah in vaseh.</p>
---	--

Pozdravljene mi, hiše ve,
lepo porisane!
Veselo daj mi Bog srce,
pa volje daj mi pisane!

† Aleksandrov.

To ti danes šepetajo . . .

<p>To ti danes šepetajo na uho drevesa skrivno, to ti šepetajo, dekle — ti pa kar naprej bežiš.</p>	<p>Temna noč je bila včeraj, ko si tukaj ž njim hodila, temna noč, ko mu na ustna dala sladek si poljub.</p>
--	--

Temna noč — samo drevesa
videla so te — nezvesto:
karajo te danes, dekle —
ti pa kar naprej bežiš.

B. Baebler.

Ruska poezija.

Za »Ljubljanski Zvon« spisal Akil L. Volynskij.¹⁾ (Skt-Peterburg.)

I.

si sočasni ruski pesniki govore neprestano o Puškinu, pišejo o njem i v verzih i v prozi, a kako oddaljeni so ti pesniki od Puškinal! In oddaljeni so od njega ne samo z ozirom na njihov talent, nego, kar je še važnejše, z ozirom na značaj njihove poezije. Puškin — to je svetlo predanje o harmonični celoti duše, ki je bila izrazila celotni narodni element; v dandanašnji poeziji pa že ni nič več celotnega. To so samo psihološki napor, ki sami sebi nasprotujejo, nejasni, ki se ne utelesujejo v zaokroženih podobah. No, čudna stvar! Čim bolj se oddaljuje ruska literatura od Puškina, tem lepša postaja njena čudovita poetična oblika.

Ni še davno, kar je bil Puškin predmet banalnega zasmehovanja v vrstah poglavitnih ruskih kritikov. Norčevali so se iz njega, mu očitali nevednost in ga stavili za zgled brezvsebinskega, čeprav bleščečega verzifikatorja. Taki odnošaji do Puškina so se zarodili že v dobi Bjelinskega, kateri je hotel v poslednjih letih svojega kritičnega delovanja — čisto v nasprotju temu, kar je pisal poprej — tega pesnika presojevati z liberalnega stališča in zavzdigniti nad njim svoj publicistični bič. No, še huje, še brezobzirneje in še bolj enostransko so se vedli nasproti Puškinu poznejši znameniti kritiki, posebno Pisarjev, kateri je Puškina že naravnost izžvižgaval, mlada Rusija pa mu je sočuvstveno pritrjevala. Kaka čudna prikazen v ruski zgodovini! Puškin -- to je sveže jutro ruskega duševnega življenja, jutro jasno, dišeče in mnogo obetajoče. Za Puškinom se začena v ruski literaturi že dan s svojimi skrbmi, s svojim nesoglasjem in s svojo borbo. In sredi tega nesoglasja in te borbe se je zdelo nekaterim potrebno, jeziti se na jutranjo zarjo in odreči se

¹⁾ Po ljubeznivem posredovanju gospoda vseučiliškega profesorja in akademika Korša v Moskvi se nam je posrečilo pridobiti gospoda Volynskega, odličnega ruskega kritika v Peterburgu, da nam je na našo prošnjo napisal v ruskem jeziku več essayev o ruski literaturi. Članek smo prevedli iz rokopisa kolikor mogoče natančno, a naši čitatelji bodo g. Volynskemu gotovo hvaležni za njegov trud, ker izvedo iz njega mnogo za nas čisto novih misli o moderni ruski poeziji. Kaj je sicer g. V. že vse spisal, o tem naj se informujejo čitatelji iz rubrike »Književne novosti« v tej številki!

Uredništvo.

zlatokodrastemu Febu ruske poezije. Ali naj je delala ruska kritika, ki je bila še vselej zla voditeljica ruske umetnosti, karkoli, v družbi so se začeli polagoma nabirati elementi za drugačno, novo razumevanje in priznanje Puškina. Bili so ljudje, kateri so znali stati više, nego pa je stal nivô ruske inteligencije, ravnaajoče se po liberalni kritiki. Pa tudi med samimi kritiki se je od časa do časa zaslišal protest v zaščito Puškina, protest, ki je izhajal od takih nadarjenih pisateljev, kakršna sta bila Apollon Grigorjev in Strahov. Vse to skupaj je oznanjalo v tem vprašanju prevrat, kateri se je v resnici izvršil tistega dne, ko so bili postavili v Moskvi dne 8. junija 1880. I. Puškinu spomenik.

Tega dne je stopil na govorniški oder Dostojevskij in je pojasnil zbranemu občinstvu, kdo in kaj je bil Puškin. V svetovni literaturi ga ni pomenljivejšega, ni ginljivejšega dogodka. Človek velikih disharmonij, prorok, duhovidec Dostojevskij proslavlja umetnost kot nekaj celotnega, završenega, kakor vnani svet. On se javlja v svojem govoru kot razodevatej skrivnosti, skritih pod čarobnim pogrinjalom harmonične umetnosti; on odkriva to pogrinjalo in kakor očaran vidi v brezdnno. Kak velik prizor! Rusko občinstvo, ki je že slišalo nekdanj besede Gogoljeve, govorjene v istem zmyslu, v istem duhu, ali je bilo že pozabilo te besede, ker se je pečalo med tem s čisto drugimi nazori, se je predramilo, in očividci pripovedujejo, da je ogromna dvorana, ki je bila od kraja tiha med govorom Dostojevskega, potem mahoma zaječala od prebujenja, ki jo je bilo pretreslo. To je bilo celo odkritje v ruski literaturi; Puškin je bil takorekoč na novo pridobljen. Dostojevskij je pokazal, kako treba gledati na Puškina in kako ga je treba kritikovati. Kaj vse je upodobil Puškin v svoji poeziji, ki je bila izraz narodne duše! On je predstavil nestalneža (»skitalca«), brezdomnega v svoji domovini, ponosnega, ognjevitega, fantazirajočega o svetovni sreči, no, po nesrečnem naključju odtrganega od ljudstva in zategadelj brezmočnega, da bi nam bil utelesil svojo idejo o kakršnemkoli dovršenem delu.

Njegova potrnost in njegovo hrepenenje po svetovnem idealu ne daje ničesar ne njemu, ne njegovi družbi. In s tem brezdomnim nestalnežem vred je postavil Puškin v podobah »Aleka« in »Evgenija Onegina«, na katerih razliva Dostojevski svoj bridki humor, preprosto rusko dekle Tatjano, to sveto, čisto, harmonično žensko in ne vsakdanjo, kakor tip iz življenja. To je ruska ženska v apoteozni velikega talenta. Tatjana žrtvuje svoji notranji resničnosti vse svoje osebno življenje. Koliko više nego Onegin ž njegovo svetovno bolje stoji

Tatjana s svojim srčnim ponosom, katera se noče in ne more oma-
deževati z nikako lažjo in nikako odurnostjo. S tem svojim vede-
njem premaguje sama sebe radi nečesa resnično visokega; Tatjana
se javlja kot prava hči svojega naroda. Takšno jo je ustvaril na-
rodni pesnik, ki je čutil vse, kar se dogaja v narodni duši, v njeni
temni globini, in ki je pokazal njeno obzorje, ne ozko nacionalno
obzorje, nego svetovno, vsečloveško obzorje. »Mi lahko pokažemo
na Puškina«, pravi Dostojevskij, »na svetovnost in vsečlovečnost nje-
govega genija«.

In to-le je našel Dostojevskij v proizvodih Puškina: Borbo
osebnih in elementarno narodnih principov ter prorokovanje, da
bodo ti principi zmagali v ruski zgodovini, katera bode stala vsled
svojih vsečlovečjih idej nekdanj v sredini svetovne zgodovine. In
samo Dostojevskij je mogel tako razlagati umetnost Puškinovo, v
kateri sta oblika in vsebina tako tesno zlitii druga z drugo, da se
dozdeva površnemu očesu, kakor bi bila vsa ta krasna, lahkotna in
svobodna poezija samo triumf sijajne oblike. Pri Puškinu je vse svetlo
in jasno, neprisiljeno in na videz prav nič zamotano. Pred očmi se
vam dviga cel svet živih organizmov, in če pogledate nanj odzunaj,
to se vam dozdeva, kakor bi pesnik niti ne mislil na tiste zakone,
kateri sučejo ta svet. Vse se blesti pri njem kakor v jutranji solnčni
osvetljavi, in celo sama človeška žalost je prešinjena z neko modro
tišino in omehčana z nekako blago nadejo v možnost rešilnih har-
monij. Moremo reči, da je pesništvo Puškinovo v resnici božansko
zato, ker so kaotične podlage življenja podprte v njem z že go-
tovimi, krepko skristalizovanimi, dovršenimi formami, katere se bolj
vidijo in čutijo bolj nego resničnost svetovnega kaosa, nego ta mi-
stika, ki poraja iz sebe vsako telesnost. Pri Puškinu je kakor pri
genialnem umetniku povsod na prvem mestu ta živa kri, goreča,
gibčna, podvržena samo mehaniki empiričnih moči . . .

Puškinova poezija je umrla s Puškinom vred, kakor umira in
kakor se ne more več ponoviti mladost posameznega človeka ali
celega naroda. On je ostal v ruski literaturi edini svoje vrste. Ali ž
njim vred so se razcvetli taki velikani ruske poezije, kakor Bara-
tynskij, Lermontov, Tjutčev, pri katerih že ni več Puškinove
harmonije, teh »krasnih sorazmernosti«, kakor se je izražal Baratynski.
Baratynskij je pravi poet severa ž njegovimi napol prozornimi toni in
njegovo zamišljeno in tiho boljjo. On gleda na zemljo z velike višine.
Približuje se ji, pa se spet povzpenja in vidi vse z neobičajno jasno-
stjo, kakor bi med njim in zemljo ne bilo nikakih oblakov. V nasprot-

stvu s Puškinom gleda on ne več na površje predmetov, ne na njih telesnost, nego naravnost v njih globino, v njih bistvo, v njih skrite kontraste, ki jih zamaskuje telesnost. On vidi križajoča se pota veselja in gorja, svetosti in pregrehe in gleda na pojave življenja ne kot moralist, nego kot pravi psiholog. Hlad diha iz verzov Baratynskega, kajti na njegovi višini se vse nekako ohlaja, in celo predstava o smrti izgublja svoj mračni in tragični značaj in se nam pokazuje kot rešilna harmonija: »Ti si razrešitev vseh ugank, ti si odrešitev vseh okov!« — vzklika pesnik smrti. V znameniti pesmi »Na smrt Goetheja« govori Baratynski z besedami najčistejše filozofije, in lahko rečemo, da je ta pesem diven prevod idealistične terminologije Kantove na jezik otožne in obenem tolažilne poezije. On ničesar ne trdi zastran tega, kar čaka človeka onkraj »sveta prikazni«, on samo sluti z neizrečeno rahločutnostjo genialne duše, in že sama tenkočutnost tega slutenja nam daje nekako vero, nam daje nekaj takega, česar smrt ne doseže in ne razruši. Kaka veličastna pesem je to! Podoba Goethejeva, tega antičnega heroja, zanesenega v sočasno zgodovino, je nekako ublažena in okrožena z zibajočimi se oblaki, plavajočimi nekam tja v daljavo in v višino tiho, mirno, neusahljivo. Takšen se je moral prikazati Goethe duši ruskega pesnika, rojeni sredi severnih snegov ž njih pomirjajočo belino.

Še dalje od Puškina po značaju poezije stoji Tjutčev, poet močnih razodetij, poet nebeških in duševnih brezden. Zdi se ti, kakor da bi ta pesnik šepetal z nočnimi sencami, lovil njih otožno življenje in ga prelival brez vsakih simbolov, brez vsake romantike v tistih trepetnih besedah. Včasih napravljajo te besede nepričakovan vtisk v ruskem jeziku. Od kod so? Ni jih bilo v jeziku Puškinovem. Jutro in dan morata govoriti o sebi v jeziku Puškinovem — v jasnem in določnem, v jeziku, ki predmete takorekoč individualizuje; kajti pri dnevni svetlobi je vse očrtano v svojih mejah, v svojih konturah. Pa je nastal somrak, večer, pa je prišla noč: »Sence sive so se zmešale, cvet je obledel, zvok zasnul, življenje, gibanje se je porazgubilo v zibki somrak, v daljni jek«. Predmeti so izgubili svojo konkretnost, svojo razločnost, pokrili so se z obćim zagrinjalom senc, sedaj pustih, sedaj nežnih; in čim gostejše so sence, čim globočji je mrak, tem celotnejši je svet, tem bolj se čuti njegovo edinstvo, njegova resnična priroda, njegov kaos, njegova metafizika. Ponočnih vtiskov ni moči izraziti z jezikom Puškinovim tako, kakor se izražajo z jezikom Tjutčeva. Puškin prevrača kaos v konkretnost, mistiko sveta v empirizem sveta, a Tjutčev narobe prevrača vse te

konkretnosti, vse te empirizme v kaos, v mistiko. Puškin ustvarja, Tjutčev raztvorja. Zato je jezik Tjutčeva v primeri s Puškinovim jezikom tako bogat sestavnih besed, novih, nepričakovanih epitetov, kateri ne dajejo jarkih barv, nego nedoločene linije in motne silhete.

To ni dekadentstvo vtiskov skoz napeto in utrujeno subjektivnost, nego to je pogled na svet v njegovem ponočnem elementu, v njegovi kaotično-božanski dejstvenosti. Kake besede, kaki namigljaji! »Glej, tihostrujno, tihopišno, kakor bi jo veter zanesel bil, lahko kakor dim, sivo ko megla je udarilo mahoma nekaj na okno«. Tako opisuje Tjutčev prvo trepetanje jutranje zarje, prvo gibanje tistega »svetlega zagrinjala« dne, ki skriva našim očem globoka brezdna nočnega neba. Vsaka beseda v teh verzih je skoro čarobni namigljaj, in čeprav se predmet ne izčrpa popolnoma, vendar se že čuti v svojem dviganju, v svoji počasni, komaj opazljivi rasti. V trenutku, ko je že ves gotov, ko se že ves (dan) razločuje, ga pesnik ostavlja, zato ker se tukaj že začne dan s svojimi jasnimi individualnostmi, s svojimi dejstvu podobnimi himerami, osnovanimi na njegovih različnih, po bistvu pa pogojnih in pomotnih vtiskih. Življenje človeško je okroženo s sanjami, in svetli dan je tisti san, iz katerega se mi prebujamo v noč, v smrt. Takšna je poezija in filozofija Tjutčeva.

Fjet, Majkov in Polonskij predstavljajo skupno trijado v novi poetični literaturi od Puškinove dobe do današnje. Njihovi talenti so se razvili takrat, ko se je ruska družba posebno navduševala za liberalno publicistiko, in ko je poezija Njekrasovljeva izrinila iz nje vse druge vrste poezije. Ruska kritika tistih dni je bila tem poetom včasih sovražna, včasih pa je bila proti njim hladno ravnodušna. Trije poeti pa, ki so se bili sprijateljili med seboj že v mladosti in ohranili to vez med seboj do globoke starosti, so stali na strani od občega gibanja kakor na nekakem otoku in se odzivali drug drugemu s sočuvstvenimi poetičnimi pozdravi. Med njimi prikazuje Fjet največjo, skoro genialno nadarjenost; moreš ga vzporediti s Tjutčevim, genijem prvorazrednim in brez dvoma najoriginalnejšim sredi drugih sočasnih poetov. V Fjetu je res nekaj Tjutčevega: ista mistika ponočnih brezden, isti šepet ponočnih senc in iste mirijade »zvezd brez zagrinjala« — kakor se izraža Polonskij. Ali, če izraža Tjutčev metafiziko noči v njeni polnosti, najgloblje filozofsko razpoloženost in svoja elementarna čuvstva, ki vstajajo po noči v človeški duši, to izraža Fjet trepečočo muziko ponočnih občutkov, na tihem polzečih in komaj slišnih, vselej nezakončanih

in zato vznemirjajočih našo fantazijo. To je cel svet občutkov pod nočnim nebom, to so tibi, strastni zvokovi in aromati, ki plovejo in trepečejo v nočni tišini. V nasprotju s Tjutčevim, kateri, zroč v nočno brezdno, se mu vdaje, se Fjet spaja kot moderni Petronij z dišavami rož, cvetočih nad brezdnom, in pa s trilčki slavca, ki izliva svojo trudno, vabečo pesem. »Bila so nerazumljiva in mnogim tuja njegova navdihnjenja«, pravi Polonskij o Fjetu, »ali božje skrivnosti potrebujejo občutljivih ljudi«. To je suha resnica o Fjetovi poeziji. To je umetnik »nerazumljivih« navdihnjenj, velik, posebne vrste umetnik; kajti on občuti sredi nočne brezobličnosti in kaotičnosti vendarle nekake oblike, nekako polfantastično telesnost in izraža vse to s svojimi muzikalnimi besedami. Fjetovska poezija — to je nekaka ovratnica iz najdragocenejših kamenov, najfineje brušenih, s katero se igra pesnik pri luči zvezd ali lune, vznemirjajoč tiste ljudi, kateri sede po noči za svojimi uredniškimi mizami, odpirajo zdajpazdaj okna, da bi osvežili svoje glave od zakajenega delavskega zraka. Nenavadna se je morala zdeti ta figura poeta realistično razpoloženim žurnalnim kritikom.

Polonskij je tudi zelo jarek, živ in sočen talent, no neena-komeren in ne tako fin kakor talent Fjetov. On se odzivlje na vse, kar se dogaja v ruskem življenju, ne da bi poglobljajal svojo osebno, vselej oduševljeno liriko, v kateri se je kazala njegova prava moč. Sredi svojih tovarišev po umetnosti se javlja Polonskij kakor ne popolnoma originalen pesnik po svojih motivih, ki jih lovi od vseh strani, katerih pa ne dovaja v svojih pesnitvah do potrebne dovršenosti. Včasih čutiš v njem nekaj rezonerskega, melodramatičnega in deklamatorskega, celo v njegovih najboljših pesnitvah in to posebno v njegovih obsežnejših rečeh. Kot človek se odlikuje z nenavadno zgovornostjo in iskrenostjo — kar se je kazalo pri njem v nekakem glasnem blagodušju, in vsled česar je veljal vsem mladim talentom za pravega krstnega botra. On je pozdravljal N a d s o n a, F ó f a n o v a in celo vrsto drugih mladih poetov, kateri še dandanes čislajo njegov spomin s tem, da se pod njegovim imenom zbirajo od časa do časa v svoj poseben klub. V njem je bilo nekaj Puškina: od njegove preprostosti in dobrote ter od njegovega otroškega smeha, no v nekaki okornejši obliki — brez tiste božanske Puškinove svetlosti in brez Puškinovega duha.

Kar se tiče M a j k o v a, to je krasen, hladen, plastičen talent, popolnoma nasproten Tjutčevu in Fjetu. Začel je z antološkimi verzji, s katerimi si je na mah pridobil široko popularnost; potem je tekom

vse svoje dolge poetične karijere koval svoje stihe na nakovalu klasičnega Hefajsta. To je bil pravi »parnasec«, v življenju molčeč uradnik, pa zloben reakcionar, po bizantinsko pobarvan. Njegovi stihovi so breztendenčni z enakomernim zvočnim in vztrajnim napevom, polni so razumnosti in treznosti z ozirom na etične nazore. On je pogledaval v razne svetove, napisal izvrstno poemo iz dobe razpada grško-rimskega sveta pod nazvanjem »Tri smrti«, je risal postanek krščanske zgodovine, pisal pesmi na razne druge zgodovinske snovi — in to vselej slikovito, nenavadno jasno. V svojih manjših pesmih je izobrazil italijanske vtiske in vtiske ruske prirode — no vse to skupaj je kazalo nekako notranjo hladnost in nekako mlačnost, čeprav je bilo izraz zrelega talenta. V njegovih stihih je vse dan, vse telesnost, vse živa materija, ali pod tem dragocenim, poetičnim zagrinjalom ne čutiš nikakih dušnih borb, nikake višje resnice . . .

Ako prištevamo tem omenjenim poetom še imena takih nardarjenih avtorjev, kakor so Apuhtin, Goleniščev - Kutuzov, Slučevskij ali Andrejevskij in K. R.¹⁾, potem smo skoro izčrpali poglobitno estetično strujo ruske poezije. Kakšna različnost krasot, motivov in snovi v tem širokem, poetičnem gibanju, ki se je začelo v dobi Puškinovi in se, prehajaje čez velike talente Baratynskega, Tjutčeva in Fjeta, razdrobilo na manjše pojave in se dandanašnji skoro popolnoma izčrpalo. Zlasti Puškinski motiv, katerega lahko postavljamo v nasprotje poeziji svetovnega kaosa v duhu Tjutčevem, se izgublja skoro popolnoma iz ruske literature in postaja za njo nekako klasično predanje, skoro nekaka legenda, ker Rus izgublja poprejšnjo duševno harmoničnost, svojo poprejšnjo mladostno lepoto. Kakor se v oblasti ruskega romana Tolstovska normalnost zamenjuje polagoma s kaotičnim brezumjem Dostojevskega, tako prihajajo v oblasti čiste poezije na mesto Puškinskih harmonij na vrsto nekake disharmonije, morebiti nekoliko sorodne Tjutčevski liriki, toda z novim demonskim zasenčjem. Opaža se očitno nova struja v ruski poeziji, ki se prej ali slej završi z novim harmoničnim pojavom, ki bo ravno tako zaokroženo, kakor je bilo zaokroženo Puškinsko ustvarjanje, ki bo zvezan ž njim z notranjimi vezmi zgodovinske evolucije, ki pa bo že sprejel v sebe nekaka nova razodetja, druge nove idejne resnice, novo krasoto. To bo novo jutro v duševni zgodovini ruskega naroda, ali jutro zrelejšega človeka, ki je pretrpel muke psihološkega opazovanja samega sebe in samokritike, in kateri je mahoma začutil v sebi novo kri, novo energijo.

(Konec prihodnjič.)

¹⁾ = Vel. knez Konstantin Konstantinovič.

Prevoditelj.

Amazonke.

Kavkaška romanca.

»Smrt vsem moškim! — velim vam še enkrat,
za slovó vam to pravim nocoj,
predno hčerke predrage ve moje
na krvavi otidete boj.

»Amazonka sem stara. Poznam ga,
izza mladih poznam ga jaz let
ta predrzni, lokavi, hinavski
in prekanjeni moški ta svet!

»Gospodarji so moški — mé sužnje!
Oh, podjarmili čisto so nas!
Ves svet v moški vzdihuje oblasti,
tudi dom naš, naš slavni Kavkaz!

»Kdo zakrivil to robstvo je naše?
Nismo krive li ženske samé?
I, zakaj pa prenašamo jarem
tisoč let do današnjega dné?!

»V boj, devojke, za žensko svobodo!
Kadar mine pa leto in dan,
se povrnite k materi svoji . . .
Boj bo sveti že pač dokončan.

»Pa mi pravile boste po vrsti,
kod vas vodil junaški je boj,
in pa koliko moških katera
mi pobila je s svojo rokó . . .

»Ko pa gledam vas, hčerke vé moje,
črn oblak mi nad dušoj visí . . .
Ah, bojim se za vas, res, bojim se . . .
Preveč lepe ste, žal, mi vse tri . . .

»Ne zaljubite mi se v trinogel!
Oh, ljubezen je moška le past,
da še v hujšo vas vklenejo sužnost
in vas vjamejo v svojo oblast . . .

»Zdaj prisezite večno sovraštvo
in vsem moškim prisezite črt,
brezobzirno prisezite borbo,
zatiralcem prisezite smrt!« . . .

Plava mesec po jasnem azurju,
mimo kočice pa Terek šumi.
In na pragu tam materi svoji
Amazonke prisegajo tri.

In prisega hči prva, Tamara:
»Ne povrnem domov se poprej,
dokler tam na bojiščih krvavih
ne dobim si podednih trofėj!

»O ti majka, kako jih sovražim
vse té moške, kako jih črtím!
Duša moja že žeja po krvi . . .
Rada, rada na boj odhitím.«

In prisega hči Cira, rotí se:
»Zdaj izpolni se skoro moj san!
Predno leto preteče, poslednji
bode moški premagan, zaklan!

»To jih bomo podile, lovile
té bradate, brezsrčne stvari!
O, to bomo po gorah, dolinah
me prelivale moško tam kri!«

In prisega ji hči Samdzimara:
»Kaj besede! Dejanje veljá!
Bodeš videla, zlata ti majka,
kaj vse hčerka najmlajša ti zna!

»Predno leto se enkrat zasuče,
 ti boš čudesa čula o nas!
 Za svobodo boj krasni, boj sveti!
 Veselim se te davno že jaz! . .«

In poljubile mater so staro
 Amazonke na usta vse tri.
 In odišle so z loki in meči
 v boj krvavi sred tihe noči . .

Samo mesec na sinjem azurju
 spremljevalec pogumnih je dev;
 samo Terek šumi jim pozdrave
 in pa bojni svoj peva jim spev.

A na pragu posedala starka
 dan na dan je, gledaje tja v svet,
 če po cesti tam beli prihaja
 že odkod pač nje troje deklet.

Pomladil se je mesec dvanajstkrat,
 tička bela v aul priletí.
 Ni to tička, to pismo je drobno,
 ki ga pisala prva je hči:

»Majka draga!« — ji piše Tamara —
 »dokončala sem z moškimi boj!
 In zadeta sem, ranjena v srce;
 ranil, ah, me sovražnik je moj.

»Lep mladenič je, raven ko palma.
 Ti ne veš, kak on rad me imá!
 Jaz ga ljubim z vsem srcem gorečim . .
 O, kak srečna sva tukaj obá!«

Oddahnila si komaj je starka —
 tička druga pred prag priletí.
 Ni to tička, to pismo je belo,
 ki pošilja ga druga ji hči.

»Majka zlata!« — ji piše hči Cira —
 »odložila sem ostri svoj meč!
 Odložila sem tul in lok prožni;
 ne preganjam jaz moških nič več.

»Krasne brke ima ti moj ženin,
 ognjevitih oči ima par . . .
 Strastno ljubim ga. Jutri pa stopim
 ž njim k poroki pred sveti oltár!«

Oddahnila si komaj je starka —
 tička tretja v aúl¹⁾ priletí.
 Ni to tička, to pismo je belo,
 ki pošilja ga tretja ji hči.

Piše hči Samdzimara: »O matil
 V srcu mojem ugasnil je črt!
 A odkar živim z ljubljencem svojim,
 svet bojišče ni — rajski je vrt!

»Šla bi sama ti praviti o sreči,
 ki mi cvete zdaj takraj planin.
 Ne utegnem, žal! . . Zibati moram . . .
 Lep ko angelček ti je moj sin!«

»Izdajalke!« — zavpila je starka —
 »Amazonke premotil je vrag!«
 Onemela je, vsa pobledela
 pa se zgrudila mrtva na prag.

A. Aškerc.

¹⁾ = vas.

Snubač.

Šala v enem dejanju. Ruski spisal Anton Čehov.

O s e b e:

Štefan Štefanovič Čubukov, grajščak.

Natalija Štefanovna, 25letna hči njegova.

Ivan Vasiljevič Lomov. Čubukovu sosed, zdrav, dobro rejen, toda zelo sumljiv grajščak.

Dejanje se vrši v hiši Čubukova.

Soba za goste v hiši Čubukova.

I.

Čubukov in Lomov (vstopi v fraku in belih rokavicah).

Čubukov (gredoč mu naproti). Golobček, koga vidim! Ivan Vasiljevič! Zelo me veseli! (stiska mu roko). Aj, kakšno iznenadenje, mamica . . . Kako se imate?

Lomov. Hvala! A vi, kako se imate vi?

Čubukov. Živimo polagoma, moj angel, ker nas spremlja vaša molitev in drugo. Sedite, pokorno vas prosim . . . Glejte, moj dragi, ni dobro pozabiti soseda. Golobček, zakaj pa vi danes tako oficialno? V fraku, v rokavicah in tako dalje. Nemara ste kam namenjeni, moj dragoceni?

Lomov. Ne, jaz prihajam samo k vam, čislani Štefan Štefanovič.

Čubukov. Torej čemu v fraku, moj dragi? Vprav kakor bi šli na novega leta dan v posetel!

Lomov. Veste li, kaj me je prignalo k vam (prime ga pod pazduho). Prišel sem k vam, čislani Štefan Štefanovič, da vas vznemirjam z eno prošnjo. Večkrat sem že imel čast, prositi vas pomoči, toda vi ste zmerom, tako rečeno . . . toda jaz, oprostite, sem zbeگان. Napijem se vode, čislani Štefan Štefanovič (pije vodo).

Čubukov (na stran). Denarja je prišel prosit! Ne dam! (Njemu) Kaj vas je prignalo, predragi?

Lomov. Ali vidite, Čislani Štefanič . . . nikakor, Štefan Čislanič . . . to je, jaz sem grozno zbeگان, kakor izvolite videti . . . Z eno besedo, vi edini samo mi morete pomagati, dasiravno končno jaz nisem zaslužil tega in . . . in nimam pravice računati na vašo pomoč.

Čubukov. Oh, govorite brez okoliščin, predragi! Povejte naravnost! Nu?

Lomov. Takoj . . . V tem trenutku. Stvar je ta-le: Prišel sem prosit za roko vaše hčerke Natalije Štefanovne.

Čubukov (veselo). Predragi Ivan Vasiljevič! Ponovite to še enkrat. Jaz nisem prav slišal.

Lomov. Imam čast prositi . . .

Čubukov (seže mu v besedo). Golobček moj . . . Zelo me veseli in tako dalje . . . Glejte, namreč in temu podobno (objameta se in poljubita). Tega sem si že davno želel. To je bila moja vsakdanja želja (otare si solzo). Jaz sem vas zmerom ljubil, moj angel, kakor svojega sina. Bog daj vama obema совет, ljubezen in tako dalje, jaz sem si zelo želel . . . Čemu neki stojim kakor štor? Osupel sem, povsem osupel! Oh, jaz od duše . . . Pojdem, pozovem Natalijo in temu podobno.

Lomov (globoko ganjen). Čislani Štefan Štefanič, kakor vi pravite, smem jaz računati na vaše soglasje?

Čubukov. Takšen lep človek in — ona naj bi se ne strinjala! Zaljubljena je kakor mačka in tako dalje . . . Takoj! (otide).

II.

Lomov (sam).

Lomov. Hladno je . . . Ves se tresem kakor pred skušnjo. Glavna stvar — treba se je odločiti. Ako človek dolgo misli, omahuje, se mnogo razgovarja ter čaka ideala ali prave ljubezni, pa se nikdar ne oženi . . . Brr! . . . Hladno je! Natalija Štefanovna je odlična gospodinja, tudi lepote in izobrazbe ji ne manjka . . . Česa drugega mi je še treba? Toda radi vznemirjenja mi je že začelo šumeti v ušesih (pije vodo). A ženiti pa se le moram . . . Prvič imam že petintrideset let, kar je, tako rečeno, kritična starost. Drugič mi je potrebno pravilno, regularno življenje . . . Boleham na napaki srca, ki mi ne prestando hudo utriplje; vrhutega sem vročekrven ter se zmerom grozno vznemirjam . . . Kar iznenadoma se mi začno tresti ustnice, in na desnem sencu mi skačejo živci . . . Toda najgroznejše so še — moje sanje. Komaj da ležem v posteljo ter nameravam zaspati, kar me nakrat na levi strani nekaj dregne in sune naravnost v ramo in v glavo . . . Skočim pokoncu kakor blažen, grem nekekrat semtertja in zopet ležem; toda komaj nekoliko zadremljem, kar se prejšnje drezanje ponovi znovič. In to kakih dvajsetkrat . . .

III.

Natalija Štefanovna in Lomov.

Natalija Štefanovna (vniđe). Nu, evo! To ste vi, oče pa je dejal: pojdi, kupec je prišel z blagom! Zdravstvijte, Ivan Vasiljevič!

Lomov. Zdravstvijte, čislana Natalija Štefanovna!

Natalija Štefanovna. Oprostite, da me najdete v tej opravi. Prebiramo grah za sušenje. Zakaj vas tako dolgo ni bilo k nam? Sedite . . . (on sede). Hočete zajtrkovati?

Lomov. Ne, hvala! Sem že zajtrkoval.

Natalija Štefanovna. Ali pušite? . . . Tu so šibice . . . Vreme imamo lepo, včeraj pa je tako lilo, da delavci ves dan niso ničesar delali. Koliko kop ste vi nakosili? Jaz, pomislite, sem dala pokositi ves travnik, sedaj pa mi to ni ljubo, ker se bojim, da bi mi seno ne segnilo. Bolje bi bilo še počakati. Toda kaj je to? Vi, kakor vidim, imate na sebi frak! Kakšna novost! Greste li na ples, ali kaj? Vrhutega ste se prav zredili . . . Pa res, čemu ste se tako nališpali?

Lomov (zbečan). Ali vidite, čislana Natalija Štefanovna . . . Stvar je ta-le. Sklenil sem prositi vas, da me zaslišite . . . Končno, vi se začudite in celo razsrdite, toda jaz . . . (na stran). Grozno hladno je!

Natalija Štefanovna. Kaj imate pravzaprav? (odmor) Nu?

Lomov. Hočem to povedati v kratkem. Vam, čislana Natalija Štefanovna, je znano, da imam jaz že dolgo, da, od svojih otročjih let čast poznati vašo rodbino. Moja rajna teta in njen soprog, za katerima sem, kakor vam je znano, jaz podedoval zemljišče, sta vsekdar z globokim spoštovanjem govorila o vašem očetu in o rajni materi. Rod Lomovih in rod Čbukovih sta se zmerom nahajala v prijateljskih, da, moči je celo reči, v sorodnih odnošajih. Vrhutega pa, kakor vam je znano, se moje zemljišče tesno dotiče vašega. Ako se izvolite spomniti, se moja Volovja Luža¹⁾ tesno dotiče vašega brezovnjaka.

Natalija Štefanovna. Oprostite, da vas oviram. Vi pravite »moja Volovja Luža« . . . Ali je mar ona vaša?

Lomov. Moja je!

Natalija Štefanovna. Nu, kaj še! Volovja Luža je naša, ne pa vaša.

Lomov. Ne, moja, čislana Natalija Štefanovna!

¹⁾ neki travnik.

Natalija Štefanovna. To mi je nekaj novega. Odkod je ona vaša?

Lomov. Kako odkod? Jaz govorim o oni Volovji Luži, ki leži kakor klin med vašim brezovnjakom in Požganim blatom.

Natalija Štefanovna. Nu, da, da . . . Ona je naša.

Lomov. No, vi se motite, čislana Natalija Štefanovna — ona je moja.

Natalija Štefanovna. Spomnite se, Ivan Vasiljevič! Kdaj je ona postala vaša?

Lomov. Kako kdaj? Kolikor se spominjam, je ona zmerom bila naša.

Natalija Štefanovna. Nu, glejte si, dokažite to!

Lomov. Iz pisem je to razvidno, čislana Natalija Štefanovna. Za Volovjo Lužo se je vršil nekoč prepir — to je resnica; toda sedaj je znano vsem, da je ona moja. A tu je prepir nepotreben. Poglejte le, babica moje tete je oddala to Lužo na nedoločen čas v brezplačno rabo kmetom vašega očeta za to, da so oni žgali za njo opeko. Kmetje vašega deda so rabili brezplačno to Lužo štiri-deset let ter se privadili smatrati jo za svojo, potem pa, ko je napočil čas . . .

Natalija Štefanovna. Temu ni tako, kakor vi pripovedujete! Moj ded in moj praded sta bila uverjena, da njuno zemljišče sega do Požganega blata, to pomeni, da je Volovja Luža bila naša. Čemu se tu prepirati? — ne razumem. To je naravnost zoprno!

Lomov. Jaz vam pokažem pisma, Natalija Štefanovna!

Natalija Štefanovna. Ne, vi se le šalite, ali pa ste me prišli dražit . . . Kakšno iznenadenje! Mi rabimo to zemljišče že skoro tristo let, tu pa nakrat čujemo, da ta zemlja ni naša! Ivan Vasiljevič, oprostite, toda celo svojim ušesom ne verjamem . . . Meni ni mnogo mar za to Lužo. Tam je vsega zemljišča pet desetlin, ki je vredno okroglih tristo rubljev, toda mene vznemirja krivica. Govorite, kar vam je drago, toda krivice jaz trpeti ne morem.

Lomov. Poslušajte me, prosim vas! Kmetje deda vašega očeta, kakor sem že imel čast povedati vam, so žgali za babico moje tete opeko. Tetina babica, hoteč jim ugoditi . . .

Natalija Štefanovna. Ded, babica, teta . . . jaz tu ničesar ne razumem. Luža je naša — to je vse!

Lomov. Moja!

Natalija Štefanovna. Naša! Četudi vi dva dni dokazujete, četudi oblečete petnajst frakov, ona je vendarle naša, naša, naša! . . .

Vašega kaj jaz niti nočem, svojega izgubiti pa tudi ne maram . . . Kakor vam je ugodno!

Lomov. Jaz, Natalija Štefanovna, Luže ne potrebujem, toda iz principa . . . Ako vam je ugodno, izvolite reči, in jaz vam jo podarim!

Natalija Štefanovna. Jaz sama vam jo morem podariti, ker je moja . . . Vse to pa je, da se milo izrazim, kaj čudno, Ivan Vasiljevič! Doslej smo vas smatrali za dobrega soseda in prijatelja; v prošlem letu smo vam posodili svojo mlatilnico, vsled česar smo sami omlatili žito šele v novembru, vi pa ravnate z nami kakor s cigani. Ponujate mi v dar mojo zemljo. Oprostite, tako ne ravnajo sosedje! Po mojem mnenju je to celo drznost, ako hočete . . .

Lomov. Po vašem mnenju, kaj ne, sem jaz nekak usurpator? Gospa, nikdar se še nisem polastil tuje zemlje ter tudi ne dovolim dolžiti me česa takega . . . (urno gre k steklenici ter pije vodo). Volovja Luža je moja!

Natalija Štefanovna. Ni res, našal

Lomov. Moja!

Natalija Štefanovna. Ni res! Jaz vam to dokažem. Še danes pošljem svoje kosce na to Lužo!

Lomov. Kaj?

Natalija Štefanovna. Še danes pojdejo tjakaj moji kosci!

Lomov. A jaz jim dam po hrbtul!

Natalija Štefanovna. Ne predrznite se!

Lomov (prime se za srce). Volovja Luža je moja! Ali razumete? Moja!

Natalija Štefanovna. Ne kričite, prosim vas! Smete pa kričati, da postanete hripavi od tega doma, tukaj pa, prosim vas, da ohranite zmernost!

Lomov. Ako bi, gospa, ne imel tega strašnega, mučnega utripanja srca, ako bi mi živci ne skakali na sencih, pa bi se pomenila nekoliko drugače! (kriči). Volovja Luža je moja!

Natalija Štefanovna. Naša!

Lomov. Moja!

Natalija Štefanovna. Naša!

Lomov. Moja!

IV.

Prejšnja in Čubukov.

Čubukov (vnide). Kaj imata? Radi česa kričita?

Natalija Štefanovna. Oče, pojasni, prosim te, temu gospodu, komu pripada Volovja Luža: nam ali njemu?

Čubukov (njemu). Moj dragi, Luža je naša!

Lomov. Oprostite, Štefan Štefanič, odkod je ona vaša? Bodite vsaj vi trezno misleč človek! Babica moje tete je oddala Lužo v začasno, brezplačno rabo kmetom vašega deda. Kmetje so rabili zemljišče štirideset let ter se privadili k njemu kakor k svojemu; ko je pa napočil čas . . .

Čubukov. Dovolite, predragi . . . Vi ste pozabili, da kmetje niso plačali zemlje naši babici radi tega, ker se je tačas vršil za Lužo prepir in tako dalje . . . Sedaj pa vsak pes ve, namreč to, da je ona naša. Vi očitvidno mape niste videli.

Lomov. A jaz vam dokažem, da je ona moja!

Čubukov. Ne dokažete, moj dragi!

Lomov. Pač, dokažem!

Čubukov. Predragi, čemu kričite tako? S kričanjem namreč ničesar ne dokažete. Jaz si vašega ne želim, svojega odstopiti pa tudi nisem voljan. Po katerem zakonu? Ako le pride do tega, moj dragi, da ste vi namenjeni prepirati se za Lužo in tako dalje, pa jo jaz rajši podarim kmetom nego vam. Taka je!

Lomov. Ne razumem! Kakšno pravico imate podariti komu tujo last?

Čubukov. Dovolite mi vendar izvedeti, ali imam pravico, ali ne! Glejte namreč, mladi človek, jaz nisem navajen, da bi govorili z menoj tako in tako dalje. Jaz, mladi človek, sem dvakrat starejši od vas ter vas prosim govoriti z menoj brez vznemirjenja in temu podobno.

Lomov. Ne, vi mene smatrate naravnost za bedaka ter se mi posmehujete! Mojo zemljo imenujete svojo, pa še zahtevate, naj bi bil jaz hladnokrven ter govoril z vami po človeško! Dobri sosedje ne ravnajo tako, Štefan Štefanič! Vi niste sosed, marveč usurpator!

Čubukov. Kaj? Kaj ste rekli?

Natalija Štefanovna. Oče, takoj pošlji na Lužo kosce!

Čubukov (Lomovu). Kaj ste rekli, milostljivi gospod?

Natalija Štefanovna. Volovja Luža je naša, in jaz ne odstopim, ne odstopim, ne odstopim!

Lomov. Bomo videli. Jaz vam po sodišču dokažem, da je ona moja.

Čubukov. Po sodišču? Lahko greste na sodišče, milostljivi gospod, in temu podobno! Le idite! Jaz vas poznam, vi ste namreč samo čakali trenutka, da začnete pravdo in tako dalje . . . Spletkar! Ves vaš rod je bil prepirljiv! Ves!

Lomov. Prosim, ne onečaščajte mojega rodu. V rodu Lomovih so bili sami pošteni ljudje ter ni bilo nikogar, ki bi se nahajal v rokah sodišča vsled zapravljenosti kakor vaš ded!

Ču bukov. A v vašem Lomovskem rodu so bili sami norci!
Natalija Štefanovna. Vsi, vsi, vsi!

Čubukov. Vaš ded je bil pijanec, a mlájša teta, namreč Nastazija Mihajlovna, je zbežala s stavbarjem in tako dalje . . .

Lomov. A vaša mati je bila grbava (prime se za srce). V boku me je dregnilo . . . V glavo sunilo . . . Očetje! . . . Vode!

Čubukov. A vaš oče je bi kvartač in požeruh!

Natalija Štefanovna. A teta je bila klepetulja, kakršnih je malo!

Lomov. Leva noga mi je umrla . . . A vi ste spletkar . . . Oh, srce! . . . Sedaj nobenemu ni več tajno, da ste vi pred volitvami pod . . . V očesih so iskre . . . Kje je moj klobuk?

Natalija Štefanovna. Podlo! Nepošteno! Grdo!

Čubukov. A vi sami namreč ste zloben, licemerski in kovaren človek! Da!

Lomov. Tako, moj klobuk . . . Srce . . . Kam naj grem? Kje so duri? Oh! . . . Zdi se mi, da umiram . . . Noga se kar vleče za menoj . . . (gre k vratom).

Čubukov (za njim). Da več ne prestopi vaša noga mojega praga!

Natalija Štefanovna. Pojdite tožit! Bomo videli!

(Lomov omahujoč odide).

V.

Čubukov in Natalija Štefanovna.

Čubukov. Vraga! (hodi razburjen).

Natalija Štefanovna. Kakšen lopov! Pa še naj zaupa potem človek dobrim sosedom!

Čubukov. Odurnež! Grašno strašilo!

Natalija Štefanovna. Pravcat izvržek. Osvojil si je tuje zemljišče, pa se še predrzne prepirati se.

Čubukov. In to strašilo, ta kokošja slepota si še drzne celo priti snubit in tako dalje! A? Snubit!

Natalija Štefanovna. Kako snubit?

Čubukov. Kajpada! Prišel je radi tega, da bi te snubil.

Natalija Štefanovna. Snubil? Mene? Čemu mi tega niste povedali poprej!

Čubukov. In frak je navlekel nase radi tega? Pravcata klobasa! Smrček!

Natalija Štefanovna. Mene? Snubit? Oh! (pade na naslanjač in stoče). Pokličite ga! Pokličite! Oh! Pokličite!

Čubukov. Koga naj pokličem?

Natalija Štefanovna. Urno, urno! Slabo mi je! Pokličite! (iht).

Čubukov. Kaj je to? Kaj ti je? (prime se za glavo). Nesrečen človek sem! Ustrelim se! Obesim se! Zamučili so me!

Natalija Štefanovna. Umiram! Pokličite!

Čubukov. Fej! Takoj. Ne tuli! (oddirja).

Natalija Štefanovna (sama, stoče). Kaj smo napravili! Poklicati ga! Poklicati!

Čubukov (priteče). Takoj pride in tako dalje, zlodej ga vzemi! Uf! Govori sama ž njim, jaz si namreč tega ne želim . . .

Natalija Štefanovna (stoče). Pokličite ga!

Čubukov (kriči). On že prihaja, pravim ti. O, kakšen mučen posel, Stvarnik moj, biti oče odrasle hčerke! Ubijem se! Gotovo se ubijem. Ozmerjala sva človeka, osramotila, zapodila, a vse to ti . . . ti!

Natalija Štefanovna. Ne, ti!

Čubukov. Jaz nisem kriv, evo ga! (pri vratih se prikaže Lomov). Nu, razgovarjajta se sama! (odide).

VI.

Natalija Štefanovna in Lomov.

Lomov (onemogel vnide). Strašno mi utriplje srce . . . Noga mi je ohromela . . . v boku me drega . . .

Natalija Štefanovna. Oprostite, vi ste se razgreli, Ivan Vasiljevič . . . Sedaj se šele spominjam: Volovja Luža je pravzaprav vaša.

Lomov. Strašno mi utriplje srce . . . Moja Luža . . . Na obeh trepalnicah mi skačejo živci . . .

Natalija Štefanovna. Luža je vaša . . . Sedite . . . (on sede). Midva oba nimava prav . . .

Lomov. Jaz sem iz principa . . . Meni ni toliko za zemljo, kolikor za princip . . .

Natalija Štefanovna. Zlasti princip . . . Dovolite, da se pomeniva kaj drugega.

Lomov. Tem bolje, ker jaz imam dokaze. Babica moje tete je dala kmetom deda vašega očeta . . .

Natalija Štefanovna. Bodi, bodi po vašem . . . (na stran). Ne vem, s čim bi pričela . . . (njemu). Kmalu se prične lov.

Lomov. Na divje kure, čislana Natalija Štefanovna. Po žetvi menim začeti. Oh, ali ste slišali? Pomislite, kakšno nesrečo imam! Moj Ugodaj, katerega ste poznali, je ohromel.

Natalija Štefanovna. Kakšna žalost! Vsled česa?

Lomov. Ne vem. Bržkone si je izpahnil nogo, ali pa so ga drugi psi obgrizli . . . (vzdihse). Moj najboljši pes, da ne omenjam denarja! Saj sem Mironovu dal 125 rubljev zanj.

Natalija Štefanovna. Preplačali ste ga, Ivan Vasiljevič!

Lomov. A po mojem mnenju je to še po ceni. Prekrasen pes.

Natalija Štefanovna. Oče je dal za svojega Otkataja 85 rubljev, in za koliko je Otkataj boljši od vašega Ugadaja!

Lomov. Otkataj je boljši od Ugadaja? Kaj vi govorite? (smeje se). Otkataj je boljši od Ugadaja!

Natalija Štefanovna. Kajpada je boljši! Otkataj, resnica, je mlad, ni se še povsem razvil, toda po tacah in po rasti ga nima niti Volčanecki boljšega.

Lomov. Dovolite, Natalija Štefanovna, toda vi ste pozabili, da je on hrt, a hrt je zmerom slab lovec!

Natalija Štefanovna. Hrt? Sedaj prvič čujem to!

Lomov. Zagotavljam vam, spodnjo čeljust ima krajšo od gornje.

Natalija Štefanovna. Vi ste merili?

Lomov. Meril sem. Za gonjo je kajpada primeren, toda ako bi trebalo zagrabit, pa bi komaj . . .

Natalija Štefanovna. Prvič je naš Otkataj dobrega plemena; on je sin Zapregaja in Stameske, vi pa za svojega črnopogca ne poizveste, kakega rodu je . . . Vrhutega je že star in pohabljen kakor stara kobila . . .

Lomov. Star je, pa ga še za pet vaših Otkatajev ne dam . . . Ali je mogoče? Ugadaj je — pes, Otkataj pa . . . smešno bi bilo, pričkati se o tem. Takega, kakor je vaš Otkataj, najdete pri vsakem lovcu. Četrtnina one vsote — bi bila dovolj lepa cena zanj

Natalija Štefanovna. V vas, Ivan Vasiljevič, tiči danes nekak prepirljiv bes. Poprej ste si vtepli v glavo, da je Luža vaša, sedaj pa, da je Ugadaj boljši od Otkataja. Jaz nimam rada, ako človek ne govori to, kar misli. Saj vi dobro veste, da je Otkataj stokrat boljši od vašega — tega bedastega Ugadaja. Čemu trdite nasprotno?

Lomov. Že vidim, Natalija Štefanovna, da me smatrate za slepca, ali pa bedaka. Toda pomnite, da je vaš Otkataj hrt.

Natalija Štefanovna. Ni res!

Lomov. Hrt!

Natalija Štefanovna (kriči). Ni res!

Lomov. Čemu tako kričite, gospica?

Natalija Štefanovna. Čemu pa vi govorite budalosti? To je žalostno. Vašega Ugadaja je treba ustreliti, vi pa ga primerjate z Otkatajem!

Lomov. Oprostite, jaz ne morem nadaljevati tega pričkanja. Imam srčno napako.

Natalija Štefanovna. Zapazila sem, da se tisti lovci najbolj pričkajo, ki najmanj razumejo.

Lomov. Gospica, prosim vas, umolknite ... Meni poči srce ... (kriči). Umolknite!

Natalija Štefanovna. Ne umolknem, dokler vi ne priznate, da je Otkakaj stokrat boljši od vašega Ugadaja!

Lomov. Stokrat slabši je! Naj bi poginil ta vaš Otkataj! Senci ... oči ... rama ...

Natalija Štefanovna. A vašemu bedastemu Ugadaju ni treba niti poginiti, ker je že tako — mrha!

Lomov (jokaje). Umolknite! Meni poči srce!

Natalija Štefanovna. Ne umolknem!

VII.

Prejšnja in Čubukov.

Čubukov (vnide). Kaj še?

Natalija Štefanovna. Oče, povej odkritosrčno po vesti, kateri pes je boljši: — naš Otkataj, ali njegov Ugadaj?

Lomov. Štefan Štefanovič, prosim vas, povejte mi samo eno: ali je vaš Otkataj hrt ali ne? Da, ali ne?

Čubukov. Ko bi tudi bil? Ali je to tako važno! Vsled tega pa v vsem okraju ni boljšega psa in tako dalje.

Lomov. Nu, saj je moj Ugadaj boljši? Po vesti!

Čubukov. Ne vznemirjajte se, predragi ... Dovolite ... Vaš Ugadaj, glejte namreč, ima svoje dobre lastnosti ... On je čisto-krven, na krepkih nogah, okrogel v bedrih in temu podobno. Toda ta pes, ako hočete vedeti, moj dragi, ima dve stvarni napaki: on je star ter ima kratek gobec.

Lomov. Oprostite, imam srčno napako ... Naštejem fakta ... Izvolite se spomniti, v Marusinski goščavi je moj Ugadaj šel z grofovim Razmahajem čisto navštric, vaš Otkataj pa je ostal za celo vrsto zadaj!

Čubukov. Ostal je, a to radi tega, ker ga je grofov gonjač oplazil z bičem.

Lomov. Drug dokaz: Vsi psi dreve za lisico, samo vaš Otkataj je pobrusil pete!

Čubukov. Ni res! . . . Golobček, jaz sem vročekrven in vprav radi tega vas prosim pretrgati to pričkanje. Udaril ga je radi tega, ker vsi nevoščljivo zro na tujega psa . . . Da! Nevoščljivi so vsi! Tudi vi, gospod, niste brez greha! Glejte namreč, bržko zapazite, da je kak pes boljši od vašega Ugadaja, pa takoj začnete to . . . to samo . . . in temu podobno . . . Saj jaz pomnim vse!

Lomov. Tudi jaz pomnim!

Čubukov (dražec ga). Tudi jaz pomnim . . . A kaj vi pomnite?

Lomov. Utripanje srca . . . Noga mi je umrla . . . Ne morem.

Natalija Štefanovna (dražec ga). Utripanje srca . . . Kakšen lovec ste? Vi morate ležati v kuhinji na peči ter pobijati ščurke, ne pa preganjati lisice! Utripanje srca! . . .

Čubukov. Pa res, kakšen lovec ste? S tem svojim srčnim utripanjem namreč morate sedeti doma, ne pa gugati se na sedlu. Dobro bi se imeli lovci, vi pa pridete mednje samo radi tega, da se pričkate, da tuje pse ovirate in tako dalje. Vročekrven sem, torej opustiva ta razgovor. Vi nikakor, vidite namreč, niste lovec!

Lomov. Ali ste pa vi lovec? Vi greste na lov samo radi tega, da se grofu laskate ter kujete spletke . . . Srce! . . . Vi ste spletkar!

Čubukov. Kaj? Jaz sem spletkar? (kriči). Umolknite!

Lomov. Spletkar!

Čubukov. Fantalin! Kužek!

Lomov. Stara podgana! Jezuit!

Čubukov. Umolknj, če ne, pa te ustrelim kakor jerebico! Neslanež!

Lomov. Vsem je znano, da . . . oh, srce! da je vaša pokojna žena vas tepla . . . Noga . . . senci . . . iskre . . . Padam, padam! . . .

Čubukov. A tebe ima sobarica v svoji oblasti!

Lomov. Evo, evo, evo . . . počilo je srce! Rama se mi je odtrgala . . . Kje je moja rama? . . . Umiram (omahne na naslanjač). Zdravnika! (omedli).

Čubukov. Fantalin! Mlekoses! Neslanež! Slabo mi je! (pije vodo). Slabo!

Natalija Štefanovna. Kakšen lovec ste? Vi niti na konju ne znate sedeti! (očetu). Oče! Kaj je ž njim? Oče! Poglej, oče! (potrese ga). Ivan Vasiljevič! Umr! je!

Čubukov. Slabo mi je! . . . Sapa mi zastaja! . . . Zraka!

Natalija Štefanovna. Umr! je (potresa Lomova za rokav). Ivan Vasiljič! Ivan Vasiljič! Kaj smo mu napravili! Umr! je! (omahne na naslanjač). Zdravnika, zdravnika! (iht).

Čubukov. Oh! . . . Kaj je to? Kaj ti je?

Natalija Štefanovna (stoče). Umr! je! . . . Umr!

Čubukov. Kdo je umr! (pogleda Lomova). Zares je umr! Očetje! Vode! Zdravnika! (dvigne kozarec Lomovu k ustom). Izpijte . . . Ne, ne pije To pomeni, umr! je in temu podobno Nesrečen človek sem! Zakaj si še nisem pognal krogle v bučo? Zakaj se doslej še nisem ubil? Česa neki pričakujem? Dajte mi nož! Dajte mi samokres! (Lomov se zgane). Oživlja se, očitvidno . . . Izpijte vode! . . . Tako . . . Tako . . .

Lomov. Iskre . . . megla . . . Kje sem?

Čubukov. Ženite se čim urneje in odidita k zlodeju! Ona je soglasna! (združi roko Lomova in svoje hčerke). Ona je soglasna in temu podobno. Blagoslovljam vaju in tako dalje. Samo dajta mi enkrat mir!

Lomov. A? Kaj? (vstaja). Koga?

Čubukov. Ona se soglaša. Nu? Poljubita se in . . . in vrag bodi z vama!

Natalija Štefanovna (stoče). On je živ . . . Da, da, jaz sem pripravljena . . .

Čubukov. Poljubita se!

Lomov. A? koga? (poljubita se z Natalijo Štefanovno). Zelo mi je ljubo . . . Dovolite, za kaj pojde tu? Oh, da, razumem . . . Srce . . . iskre . . . Srečen sem, Natalija Štefanovna! (poljubi ji roko). Noga mi je umrla . . .

Natalija Štefanovna. Jaz . . . jaz sem tudi srečna . . .

Čubukov. Vprav, kakor bi se mi gora zvalila s pleč . . . Uf!

Natalija Štefanovna. Nu . . . vsekakor se strinjajte vsaj sedaj: Ugadaj je slabši od Otkataja.

Lomov. Boljši!

Natalija Štefanovna. Slabši.

Čubukov. Nu, že se pričinja rodbinska sreča! Šampanjca!

Lomov. Boljši!

Natalija Štefanovna. Slabši! Slabši! Slabši!

Čubukov (trudeč se prekričati ja). Šampanjca! Šampanjca!

(Zagrinjalo.)

(Prevedel Peter Miklavc-Podravski.)

Književne novice

Knjige »Slovenske Matice« za l. 1900: Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. V. snopič. V Ljubljani 1900.

»Narodno slovstvo, to je prav naše, edino naše premoženje, katerega nam ne more nihče oporekati, niti njegove vrednosti kratiti. Zato pa je treba to našo imovino svetu javno pokazati ter udariti ob svojo torbo in reči: 'To je naše!'« Tako je pisal skoraj pred dvajsetimi leti S. Rutar v »Ljublj. Zvonu« 1882. l., str. 57. Dandanes lahko udarjamo ob svojo torbo: od l. 1895. dalje je izšlo v veliki osmerki pet snopičev naših narodnih pesmi, zadnja pesem tega snopiča ima že številko 1676, in vse to je menda šele tretjina! Že dejstvo, da se zbira vse, kar je bilo zapisanega — ne samo objavljenega — nas navdaja z veseljem in nas sili, da se spominjamo s hvaležnostjo moža, ki je prevzel težaven in umoren posel zbiranja in prebiranja; naša hvaležnost pa se zvišuje in se stika z občudovanjem, če preudarimo, kako on izdaje pesmi. Zdaj, ko se delo bliža nekako višku in nam postaja faktično jasno v svoji zasnovi, zdaj spoznamo, koliko požrtvovalnosti in duševnega napora je treba za tak posel. S tem večjim prepričanjem se pridružujemo hvali, ki se je dr. Štreklju delila, odkar je njegovo ime združeno z izdavanjem naših narodnih pesmi.

O vrednosti narodnega pesništva so se dandanes razbistrili pojmi. Ono ognjeno navdušenje za vsak verz, pobran v vasi, se je v zadnjih desetletjih ohladilo, nekih preziralcev pa tudi ni več. — Le dvojno važnost narodnega pesništva omenim tu: za narečjeslovje in za proučevanje narodne psihe. Za prvo bi bilo seveda treba natančnih zapisov, ki se pa dobe težko, n. pr. v tem zvezku pač le pri onih številkah, ki jih je zabeležil izdajatelj sam, (n. pr. št. 1545., 1613.), nekaj prispeva vsaka pesem. — Za narodno psihologijo pa so vprav pesmi tega zvezka neizčrpiliva zakladnica, »zaljubljene« jih imenuje izdajatelj dobro in značilno. Nikjer drugje se ne da tako opazovati človeška duša v vseh njenih tajnih kotičkih kakor pod pritiskom neodoljive sile ljubezni v njenih neštevilnih, samostalno in skupno delujočih komponentah. V tem zmislu nam prav ustreza knjiga s svojo znano in priznano ureditvijo, posebno z navajanjem vseh pristopnih redakcij in varijant. Ž njimi nam je omogočeno zanimivo primerjanje utelešenja istih motivov po raznih domačih pokrajinah, oziroma zasledovanje raznih motivov pri isti priliki. G. izdajatelj je v tem oziru zastavil ves svoj trud; saj si je za princip pri razdelitvi izbral motive, ki nam jih kaže na zunanje kot naslove, uporabljajoč pri njih tvorbi kolikor mogoče tudi narodno besedilo. S takimi zaglavji so uvrščene varijante — ako jih je kaj — skupno pod oddelki A, B, C, redakcije pod vsako izmed teh črk. — Prav zanimive so kontaminacije: zverženja zelo znanih pesmi z drugimi; n. pr. motiv »Je pa davi slanica padla« (št. 1224. nn.) je združen (št. 1312.) z motivom »Kak je vojaški stan«. V št. 1372. je v zadnjih dveh kiticah naknadno opisano bogastvo nevestino z zasmehljivo obširnostjo — shranjeno imamo pa pesem zabavljivo, ki obdeluje obsežno samo o to snov. Sploh so nekatere kitice te in te pesmi obče blago, pojo se pa — zaljubljene pesmi se vse pojo — ali same zase ali v širšem okviru; slišal sem n. pr. v gorenjesavinski dolini vsako lepo poletno noč 4. kitico št. 1090 malo lokalno predruščeno: »Moja je gorši ko tvoja...«

Tako vstaja pred nami mikavnost za mikavnostjo. Širok obzor se nam še odpira, če se ozremo k drugim narodnostim: konec v št. 1285. nn. nas spominja malo na prepirček med ljubim in ljubo v znani Horacijevi »Donec gratus eram tibi...« i. dr. Pričakovati še smemo, da bo ta snopič in nastopne čitalo občinstvo tudi kot neposreden užitek.

»Zaljubljenec« pesmi se sicer gibljejo v okrožju nežnosti, ali se lahko bližajo kočljivosti. kar priprost človek marsikaj nazivlje s pravim imenom, kar kulturnik molče — dela! Otročje je, če smo tukaj in humanis preveč zapeti. V tem oziru je g. izdajatelj že l. 1898. (str. VII.) izrekel neprikrito svoje edino pravo mnenje. Naša opazka zadeva V. snopič sicer le ob straneh. Male pikantnosti so na redkih mestih, n. pr. ona »lahterna« v št. 1281. nn.; edini nesalonski izraz sem zapazil v št. 1348. — Bo li zbirka absolutno popolna?

Nekatera pesem je nemara le ponarodnela; ono »Samec si želi ljubezni« sem slišal večkrat v gornjegrajski okolici; star kmet jo je pripisoval — Orožnu, ki ga je pomnil še dobro. Kaj pa, ko bi jo bil Orožen — narodno — prepesnil in spravil na novo med narod?

Vsekakor smo dr. Štreklju hvaležni in želimo, da bi vztrajal pri prevažnem delu.

Dr. Jos. Tomišek.

»Z viharja v zavetje«. Roman iz življenja preproste deklice. Spisal Fr. Malograjski. V Ljubljani 1900. Založila »Slovenska Matica«. — XII. zvezek »Zabavne knjižnice« je prinesel obsežen, 305 strani dolg izviren roman odličnega, izredno plodovitega ter vsestransko literarno delavnega pisatelja, ki pa se je docela nepotrebno skrnil za psevdonim. »Slovenska Matica« je poklicana v prvi vrsti, gojiti izvorno slovstvo; najbolj pa ustreza svojem namenu ter zadovoljuje svoje člane s tem, da izdaje izvorna leposlovna dela. S te strani je storil odbor z letošnjim izdanjem društvenih knjig docela svojo dolžnost, ter so zategadelj društveniki s poslednjim književnim darom »Matice« popolnoma zadovoljni. »Slovenske narodne pesmi«, »Knezova knjižnica« in »Zabavna knjižnica« so prinesle dovolj leposlovnega gradiva. Nedvomno pa najde povest Malograjskega med vsemi letošnjimi knjigami največ prijateljev in prijateljic. Zlasti med ženskim svetom in odraslo mladino si pridobi izvestno prav mnogo hvaležnih čitateljev. Romantika in realitika sta združeni v tej povesti tako zabavno, in ideali mase so prikazani in uživetvorjeni v njej toli prijetno in vabljivo, da se bode o pridni Reziki in hudobni Brigiti čitalo in govorilo še dolgo, ko se bode prašil marsikak literarni umotvor že davno pozabljen po knjižnicah in policah. Roman »Z viharja v zavetje« pa je v istini namenjen nekritični masi, ki se hoče ob svojem čtivu pred vsem prijetno zabavati, nekoliko naplakati in nasmejati ter se končno zadovoljno oddahnuti v srečni zavesti, da stari Bog še vedno »slabo kaznuje in dobro plačuje«. In če smo iskreni, moramo priznati, da je s takimi spisi vselej ustreženo večini »Matičarjev« in tudi večini Slovenk in Slovencev, ki čitajo. S tem priznanjem pa je zadobil »roman« Malograjskega tudi svojo eksistenčno upravičenost. »Roman« je zabaven, moralen, lepo in z okusom pisan ter ugaja. Potemtakem je s splošnega stališča vsakršen ugovor brezploden in odveč.

Večina slovenskih in tudi nekaj hrvaških listov se je že bavilo s tem romanom, a vse ocene so soglašale v sodbi, da se razpreda sicer zanimivo dejanje romana precej s pomočjo slučajev in neverjetnosti, ter da je postavil pisatelj v to dejanje skoraj bolj tipe nego značaje. Vsebine dolgega »romana«

ne moremo navajati, saj mislimo, da je že vsakemu čitatelju »Lj. Zvona« znana, ali pa jo je čital vsaj v drugih ocenah. Gosp. Malograjski sam je v »Slovenskem Narodu« odgovarjal na razne ocene svojega romana — tudi naslov »roman« je razumeti le v navadnem pomenu — ter se pred vsem bavil z vprašanjem, v koliko sta »slučaj« in »neverjetnost« v beletristiki porabna in v koliko sta v tendenčnih povestih naravnost neizogibna. Sklicaval se je v svoji apologiji na poslednji roman grofa Tolstega in na Zolov roman »Plodovitost«, češ tudi v teh dveh romanih je mnogo neverjetnosti. Toda objektivna evropska kritika je zlasti — Zoli ostro očitala, da je nakopičil v tendenciozni »Plodovitosti« toliko slučajnih in neverjetnih dogodkov, a tudi Tolstemu se v tem oziru ni prav nič prizanašalo. Iluzija verjetnosti je pri vsakem, tudi tendenčnem beletrističnem delu glavni pogoj. Ako pa se čitatelju vsiljujejo misli: »To ni možno, to ni verjetno« — izgine vsaka iluzija in hkratu tudi vsak resničen umetniški užitek. A tudi tendenca ne doseže nameravanega efekta. Moderno slovstvo se prav v tem razlikuje od slovstva prejšnjih stoletij, da je v njem vsak sujet po svojem milieuju verjeten, da se razvija dejanje psihološko in zunanje motivirano, ter da ima čitatelj občutje, kakor bi stal sam resnično sredi vsega dejanja ali kakor bi bil sam prisoten pri vseh dotičnih dogodkih in prizorih. To so najglavnejše zahteve modernih, ki pa poleg tega ne zancmarjajo skupnega generalnega pogoja vesoljne beletristike, da bodi spis umetniško zasnovan in obdelan, poln poezije življenja ter spisan v najlepšem slogu in jeziku. Tistih včasih tako priljubljenih »kar naenkrat« — »nenadoma« — »kakor strela izpod jasnega« dandanes občinstvo ne ljubi več, in frapantnih obratov in čudernih zapletajev ter razpletajev v romanih in novelah, ki imajo zajeto svojo snov iz sočasnega socialnega življenja, še celo ne trpimo več. Ako pa hoče pisati kdó pravljice in pripovedke, mu seveda tudi dandanes ne bo ugovarjal nihče niti tedaj, če rabi nadnaravne čudovite, vsaki kontroli se odtegujoče pomočke. Z napredujočo kulturo je postalo človeštvo skeptično in pesimistično, in v čudeže ne verjamemo. Ali docela se strinjamo z g. Malograjskim, ako zatrjuje v svojem zagovoru, da se dogajajo tudi v življenju čestokrat neverjetnosti, in da igra slučaj še dandanes veliko ulogo. Gotovo zategadelj ni možno absolutno zavračati vsake neverjetnosti in vsake slučajnosti v povestih, toda pisatelj ne sme izrabljati slučajev in neverjetnosti v prevelikem obsegu. Stvar okusa in čuta je torej, v koliko rabi leposlovec neverjetnost in slučaj kot premen v svojih spisih. Prav pravi Malograjski v svojem zagovoru, da ima človek svobodno voljo in da ni le igrača naravnih zakonov ter milieuja. Ali človek tudi ni igrača čudernih, nepremagljivih slučajev, ki ga mečejo semtertja kakor razburkano valovje ladjo brez krmilca. In take ladjice so nekatere njegove osebe v romanu »Z viharja v zavetje«. Tudi ima prav Malograjski, ko trdi, da je med ljudmi vendarle še nekaj dobrih ter med ženskami še nekaj plemenitih, značajnih bitij. Ali prav v tem romanu so vse nastopajoče osebe — razen Rezike — neznčajne, omahljive, zločinske ali propale črne duše — junakinja Rezika pa nas spominja tistih svetnic, ki so hodile po stolčnem steklu, a se niso obrezale, ki so stale sredi ognja, a se niso spekle ter so bile vržene med divje zveri, a se jim ni zgodilo nič! — G. Malograjski odklanja »tisto leseno doslednost in logičnost«, s katero ustvarjajo nekateri realisti svoja beletristična dela, ali prav tako mrze realisti tisto doslednost, s katero vodi gosp. Malograjski svojo Reziko skozi najrazličnejše brloge npravne propalosti ter jo dovaja v najopasnejšo dotiko z blodniki in

blodnicami, a jo reši končno v samostan vzlic vsem izkušnjavam čisto in telesno nedolžno, kakor je bila rojena. Ta doslednost se zdi mislecu, ki pozna svet in življenje, vsaj — lesena. A tudi druge osebe v »romanu« so slikane zgolj tipično kot konsekventni lopovi, potepuhi, lahkomišelneži ali slabiči ter imajo v »romanu« nekako le tisti namen, kakor gledališke kulise, sredi katerih se odigrava tragika ene same duše.

Ali roman »Z viharja v zavetje« ima tudi mnogo dobrih in lepih strani. Pripovedovanje kaže vseskoz spretnega stilista, simpatičnega slikarja prirode in tankočutnega, človeško dušo globoko proučavajočega moža. Filozofija Malograjskega kaže zrelega misleca, njegov slog pa umetnika nemalega okusa. Povsod se vidi, da je motril pisatelj življenje na kmetih bistro in natančno ter da ume najti poetičnih momentov, ki napolnijo človeško dušo s čutom lepote tudi v najpriprostejših situacijah. Prvi del s svojo na široko zasnovano ekspozicijo in s popisi slovenske narave in slovenskega kmetiškega življenja je vsekakor mnogo boljši od drugega dela, kjer je pisatelj razbrzdal svojo bogato domišljivost ter vodil svojo junakinjo Reziko naglo po italijanskih mestih, preko morja in v Aleksandrijo, česar vsega pisatelj v istini ne pozna. Psihološka stran Rezikinega romana je v prvem delu obdelana logično, nežno in fino. Tudi polagoma, iz najrahlejših kali razvijajoča se ljubezen Mihca in Albina do Rezike je slikana s pravimi umetniškimi barvami in niansami. Razmerje med Meto in Jožkom pa se razvije brez zadostnih predpogojev prenaplo ter se završi prebrutalno. Pisatelj sploh uporablja prekrempko efektne konce svojih oseb, katere vse zapored in nagloma pomrjejo na izreden, nasilen način.

Roman »Z viharja v zavetje« utegne postati pravi ljudski roman. Druge bogatejše literature imajo mnogo romanov, ki so slabejši, a so vendarle najpopularnejši; zategadelj tudi dela g. Malograjskega ne zametamo, ker smo tega mnenja, da vse ni za vsakega, da hočejo imeti različni sloji tudi različno berilo. Malograjski pa je dokazal iznova, da ima prelep pripovedovalni talent, ki je sposoben, ustvariti tudi kaj mnogo boljšega, umetniško dovršenejšega, nego je ta roman.

Fr. Govekar.

Kaj hočemo. Poslanica slovenski mladini. Ljubljana. Komisijonalna založba L. Schwentnerja. 1901. Str. 71. — To brošuro so izdali nekateri v Pragi študujoči slov. akademiki, ki se prištevajo k stranki čeških realistov. Knjižica je vzbudila pri nekaterih slov. listih posmehovanje in površno negativno kritiko. Tudi mi se ne spuščamo v obširno analizo cele vsebine te knjižice, izjavljamo pa, da je ne obsojamo kar a priori in pavšalno. Nasprotno, veseli nas, ako se naša mladina ne zadovoljuje s frazami, nego teži za pozitivnostjo, za realnostjo. Misleča mladina mora biti vsakemu pametnemu človeku simpatična. In čimbolj bo naša akadem. mladina mislila in študirala, tem boljše za nas! Realistom je prvi pogoj vsega napredka kultura, temeljita izobrazba. Realistu je glavna stvar jedro in ne lupina. Slovanstvo si mora pridobiti ugleda in moči samo s kulturnostjo in resno etično vzgojo, ki je oprta na racionalna načela, ki upošteva človeka kot telesno-duševno organsko bitje . . .

V I. delu »Kaj hočemo« čitamo nekaj program. Tu se poudarja važnost samoizobrazbe ter resnega proučevanja življenja. V vseh strokah treba temeljitega znanja. Življenje ni sport, ne zabava, ne igrača. Treba študirati zlasti socialno vprašanje, ki obsega v sebi skoro vsa druga vprašanja (dejavsko, žensko in narodnostno vprašanje). Resnica je, da to še ni nikaka zasluga,

če je kdo rojen Slovan, in resnica je tudi, da nam je gledati in iskati tudi v slovanstvu pred vsem človeka. Kakor smo že rekli: Tudi Slovan more imponovati svetu samo s kulturnostjo in plemenitostjo ter značajnostjo . . .

V II. delu precizujejo izdajatelji svoje stališče nasproti liberalizmu, klerikalizmu in socialni demokraciji. — V III. delu pa je prevod klasičnega članka »Ideali vzgoje«, ki ga je bil objavil v »Času« dr. Drtina. — So li hoteli sestavitelji te brošure osnovati na Slovenskem novo stranko realistov, ne vemo. Ne verjamemo, da bi se dal češki politični »realizem« kar neizpremenjen uvesti med Slovenci. Sicer pa ni glavna stvar stranka, ampak celokupni narod je glavna stvar! Tista stranka je najboljša, ki stori največ za kulturni napredek naroda. Pod kulturo razumevamo vsestranski razvoj gmotnih in duševnih moči narodovih. Kaj hočemo torej? Mi se hočemo okoristiti z vsemi resničnimi kulturnimi pridobitvami prosvetljenih narodov. Mi hočemo biti čimdalje bolj kulturni, izobraženi, civilizovani, omikani. Pri vsem tem pa hočemo ohraniti svojo slovansko individualnost. Hočemo energično braniti svojo narodnost na vse strani. Hočemo ostati v neprestani duševni dotiki z drugimi slovanskimi brati in z njimi vred braniti slovanstvo. Prosveta in slovanstvo — to je naš program. A čimbolj bomo prosvetljeni, kulturni in omikani, tem boljši Slovani bomo! To je, kar hočemo . . .

A. Aškerc.

Ottâv atlas zeměpisný. Vydává »Česká společnost zeměvědná«, rediguje prof. dr. Jindřich Metelka, nakladatel J. Otto v Praze Sešit 1. za 2 K. 1. Z dějin kartografie; 2. Planigloby; 3. Britské ostrovy.

Že pred dvajsetimi leti so si želeli Čehi veliko, znanosti dostojno izdajo svetovnega atlanta, in neki odličen rodoljub je zapustil v ta namen primeroma veliko vsoto; ali kljub temu so bila tedaj sredstva češkega naroda še preslaba. Izdajali so sicer od časa do časa posamezne zemljevide (n. pr. v Ottâvem Slovníku Naučnem), ali moderne, priročne zbirke zemljevidov vseh dežela do sedaj še ni bilo mogoče spraviti na svetlo.

Leta 1894. pa so ustanovili »Česko společnost zeměvědná«, ki si je v kratkem času pridobila skušenih sotrudnikov, navdušenih za izdavanje modernega atlanta. Na srečo je našel dobroznani zemljepisec prof. Metelka podjetnega založnika J. Otta, ki se ni ustrašil nobenih stroškov, da bi to delo častno izvršil. Atlant je preračunjen na blizu 40 zemljevidov, in od teh je do zdaj že 29 ali popolnoma, ali deloma izgotovljenih.

Na prvem izmed omenjenih listov je zanimivo opisana zgodovina moderne kartografije in njene pomanjklivosti. Šele 4. izdaja slavnoznanega Andrejevega atlanta nam prinaša posebne, od Bludoja preračunjene in narisane stopinjske mreže. Jasno je namreč, da zmanjševanje obstoječih kart (od 75.000 na 200.000), še bolj pa povečava nje mora provzročiti mnogo nepopolnosti in napak. A na zemljevidu Ottovega atlanta št. 2. najdemo celo najnovejše mere morskih globočin. Pohvalno je tudi, da ima n. pr. karta Velike Britanije okolične karte Londona, Mančestra in Glasgova.

V tehničnem obziru Ottov atlant daleč nadkriljuje Andrejevega in bržkone tudi druga tuja kartografska dela. Velikost krajev je po pisavi in krajevnih znakih po najnovejši statistiki točno razvidna. Risba je sicer drobna, ali popolnoma pregledna; tudi najmanjša pisava se lahko čita.

Zaznamenovani so tudi kraji, kjer se nahajajo avstrijski konzulati in druga politična zastopstva.

Kot zvršetek atlanta pride »Splošni zemljepis« (njegov začetek je zgodovina kartografije). Priklopljen bo tudi popoln zemljepisni imenik s češkimi, odnosno slovanskimi nazivanjem. Za »Irish sea« bo stalo n. pr. Irske morše, za »Crecy« Kreščak.

Simon Rutar.

Malý slovinsko-český slovník. Sepsal Jindř. Očenášek. Nakladatelství J. Otty v Praze. 1901. Mala 8°. Str. 63. Cena 1 K 20 h. — Čehi goje že od nekdaj praktično slovansko vzajemnost in tudi za nas so se že od nekdaj živahno zanimali na ta način, da širijo med seboj poznanje našega narečja. V tem zmislu deluje »česko-slovinski spolek« v Pragi. Znani rodoljub, g. Jan Lego, je že pred več leti spisal jako temeljito slovensko slovnico za Čeha. Sedaj je izdal gosp. Očenášek še majhen slovensko-češki slovar. Čeprav je ta slovarček zares majhen, vendar utegne mnogo koristiti in pospeševati češko-slovensko vzajemnost, in zato ga z veseljem pozdravljamo!

A. Л. Вольтский: Борба за идеализмъ. Критическія статьи. С.-Пбгъ. 1900. (A. L. Volynskij: Borba za idealizem. Kritične razprave. Sankt-Peterburg.) Vel. 8°. 542 str. — V tej knjigi je zbral g. Volynskij svoje članke, essaye in razprave, ki jih je napisal o 43 različnih pisateljih, pesnikih in umetnikih. Po ogromni večini so to ruski avtorji; med njimi govori pa tudi o Senkiewiczzu, Nietzscheju, Zoli, Maeterlincku in o Oskarju Uvajljdu. Essayi ti so bili z malimi izjemami natisnjeni poprej v »Severnem Vjestniku«, no Volynskij jih je za knjigo primerno prikrojil. Ko so izhajali članki v časopisu, izživali so tupatam živahno polemiko, ker se niso ne vsi literarni krogi niti uredništvo strinjali z vsemi nazori Volynskega. Naravna prikažen! Mora pa se reči, da piše g. Volynskij z veliko načitanostjo, s temeljito izobrazbo in s finim ukusom. Njegov slog je eleganten, njegova dikcija duhovita. Ruski pisatelji in pesniki, ki so tu prerešatani, so med drugimi: Dostojevskij, Koljčov, Tolstoj, Hercen, Turgenjev, Gogolj, Korolenko, Sologub, Apuhtin, Čehov, Gorjkij, Minskij, Merežkovskij, Baljmont, Lohvickaja, Korinfkij, Vjeličko, Solovjev, Boborykin i. dr. . . »Borba za idealizem« je dal Volynskij svoji knjigi ime, ker je pač vse duševno delo umetnikov, svobodnomislečih pisateljev in pesnikov zares neprestana borba za ideale, ali bi vsaj imela biti.

Volynskij pravi v predgovoru, da samo idealizem nam more pojasniti umetnost, zakone umetniškega ustvarjanja in da more samo idealizem dati impulz k vsakemu drugemu ustvarjanju — praktičnemu in npravstvenemu. Kakor umetnost — pravi Volynskij — tako se more tudi življenje prenoviti samo tedaj, ako se zavedo ljudje idej višjega reda, ako spoznajo tiste ideje, ki se zajemajo iz ekstaz duše. Ljudje morajo poznati svoje zadače, svoje »bogočloveške« zadače na svetu, če hočejo priti na nova zgodovinska pota. V tem slučaju bode pa tudi umetnost sama veliko bolj nego doslej važna in sveta stvar . . .

A. Aškerc.

A. Л. Вольтский: Царство карамазовыхъ. — Н. С. Лѣсковъ. — Замѣтки. — С. Пбгъ. 1901. (A. L. Volynskij: Carstvo Karamazovih. — N. S. Ljeskov. — Črtice. — Peterburg. 1901.) Vel. 8°. 493 str. Ta knjiga je pravzaprav samo nadaljevanje »Borbe za idealizem«. Volynskij analizuje najprej nekatere značaje v romanih Dostojevskega in to jako obširno. Potem karakterizuje pi-

satelja Ljeskova in njegove številne spise. Za tem sledijo članki o filozofu Spinozi. Končno govori tudi o antisemitizmu, o gledišču, zlasti o drami grofa Aleksija Tolstega »Car Fjodor Ivanovič«. Kakor »Borba za idealizem«, tako je tudi ta zbirka essayev sestavljena z veliko erudicijo in z espritom. — Razen teh knjig je izdal Volynskij tudi študijo o ruskih kritikih ter obširno delo o Leonardu-da-Vinciju.

A. Aškerc.

Fr. Prešeren, Poesien. In deutscher Übertragung gesammelt und herausgegeben von Dr. Fr. Vidic. Verlag des Herausgebers. In Commission bei Alfred Hölder, k. u. k. Hof- und Universitäts-Buchhändler, Wien, I. Rothenthurmstrasse 13.

Odkar je Goethe opozoril s srčnim navdušenjem nemško občinstvo na dragoceni zaklad srbske narodne poezije, se je le-to prav malo pečalo z jugoslovansko literaturo. Ostali smo nemškemu narodu tuji. Kakor začetkom tega stoletja ni tudi dandanes celo izobraženemu Nemcu o nas navadno nič drugega znano kakor — naše ime. Kulturno delovanje in kulturna dela slovenska so Nemcem še sedaj terrae incognitae.

Zakaj? Ali je temu kriv samo nacionalni šovinizem? Zdi se mi, da se tudi sami premalo brigamo, da bi se mogli Nemci in ž njimi tudi več drugih narodov seznaniti z našim delovanjem na duševnem polju. Kakor gre v majhnem družabnem življenju mlajšemu, neznanemu dolžnost, da se predstavi starejšemu, občno znanemu, tako moramo mi kot manjši, nepoznani narod, kot homines novi skrbeti, da obrnemo sami pozornost narodov - velikanov nase. Kadar bomo predstavljeni, nam ni treba več oddajati vedno svoje vizitnice; ona že leži na salonski mizi izobraženega tujca v obliki — prevodov, ali visi na stenah kot slikarski umotvor, ali jo najdeš na klavirju ležečo v obliki domačega glasbenega dela.

Kdo je učil Nemce spoštovati Ruse kot enakovreden narod? Menda velikanska armada? Ali so ognjevitni parlamentarni govorniki silili Nemce, da se odkrijejo pred sovražnim češkim narodom?

Tuintam je samo spoznavanje vztrajnega, samozavestnega, impozantnega delovanja teh narodov na kulturnem, posebno pa literarnem in umetniškem polju posredovalni organ, ki poravna politično nasprotstvo nemškega naroda in pospešuje mednarodno sporazumljenje.

In kaj nam je še treba govoriti o velikem vplivu, ki ga je pripisovati medsebojnemu približevanju narodov v kulturnem oziru?

Dosledno moramo torej biti hvaležni vsakemu prevoditelju, ki daje tujim narodom priliko, seznaniti se s slovenskimi literarnimi proizvodi.

Seveda morajo biti ti prevodi dobri, in Bog ve, koliko zahtevamo s tem.

Bistveno psihološko analizo prevajanja podati dozdej se menda še nikomur ni posrečilo. Izvrstni prelagatelj iz poljskega in iz raznih drugih jezikov, Henrik Nitschmann, pravi nekje: »In der Übersetzung muss die Form bei gleichem Inhalt eine durchaus andere und doch gleichzeitig mit diesem aus dem Acte der Wiederschöpfung hervorgegangen sein«. Jean Paul pa smatra prevod za dobrega, ako se da dvomiti, ali je izvornik, ali prevod original dotičnega dela.

Kratko rečeno: dober prevoditelj pesmi mora biti obenem dober pesnik.

Ravno radi tega nas je svoj čas zanimala vest, da namerava g. Vidic izdati Prešerna v nemškem prevodu. Radovedni smo bili, kakovega pesnika,

bomo spoznali v njem, ki nam je bil že znan kot filolog in translator državnega zakonika.

Toda žalibog sta bili naša radovednost in veselje prenagljeni.

V novi zbirki Prešernovih poezij so samo trije prevodi Vidičevi, in tudi za te ga ne moremo — zavidati. Gospod Vidic je menda pozabil, da ne prevaja samo Prešerna, ampak Prešernovo poezijo. No, poezije nismo našli v teh prevodih. Toda pravilno in razumljivo nemščino bi od njega kot jezikoslovca lahko pričakovali. Ali čuda, tudi v tem oziru smo se zmotili. Analiziranje sledečega stavka bi še celo našim maturantom povzročilo preglavice:

»Wenn einem ward vom Glück zu theil die Schelle,
ihn traf, dass seine Gunst von ihm es wende,
und hätt' er der Giganten hundert Hände,
er bringt des Pluto Gaben nicht zur Stelle.«

Nič gladkeje ne teče sledeča štrofa:

»Mit Leisten kommt ein Schusterlein, das schlaue;
weil es betrifft das Schuhwerk in dem Falle,
zu wenig Riemen, meint es, dass er male;
und was es tadelt, macht Apell genau.«

Sicer pa je g. Vidic samo zbral prevode, ki so nam bili že znani, ali jih preskrbel po drugih prevoditeljih, v kolikor jih še ni bilo.

Glavno njegovo delo bi morali torej iskati v redakciji tujih prevodov.

A žalibog redakcije ni v tej knjigi nobene. G. Vidic je sprejel prevode v svojo zbirko, kakršne jih je našel, oziroma kakršni so se mu ponudili, in to je glavna napaka njegovega dela.

Prenatisnjen, oziroma objavljen je tu marsikateri prevod, ki bi prenašal izdatne poprave, in to ne samo glede poetične dikcije, ampak tudi glede stilistike in — gramatike.

To velja v prvi vrsti glede prevodov E. pl. Strahla.

Sledeči spicilegij naj to trditev dokaže: »Dass ich nimmermehr erwähne — von der Liebe Glück und Noth« (str. 10.). »Dass ich wo ich dies nur könne — fliche dich und deine Bahn (scil. des Mädchens); — so verlangst du, Anmuthschöne! — Weisst's, wie ich gehorchen kann.« (str. 10.) »Schmollen wird der alte Vater, — und die Mutter finster brummen«. (str. 45.) »Nur in Liebe wünscht zu dienen — dir mein Herz, nicht in Processen — meine Feder, holdes Mädchen; — ohne Ruhe all mein Denken — zieht zu dir es meine Blicke, — folgen heisset deinen Wegen, — mich mit ungeahnten Kräften — blühend schönes, theures Mädchen«. (str. 47.) (Popolnoma nerazumljivo). »Die (scil. Rosamunde) geleitet von den Gästen, — nach drei Wochen aus dem Schlosse — er als Braut daheim soll führen«. (str. 50.) »Und der Bräutigam versammelt, — was des Ostrovhr Mannen« (str. 52.) »Die Strassen ziehen dort entlang — die Christen oft zum Kirchengang«. (str. 54.) »Doch weil der Tempel gar so weit, — blieb sie zu Haus' auch diese Zeit. — Es sprach sodann die Judenmaid: — Vom Sitzen ist mir unwohl schier, — erlaubt, geliebter Vater, mir, — dass ich zum Parke hin spazier«. (str. 54.) i. t. d.

Razen teh in marsikaterih drugih gramatikalnih napak in nepravilnosti je v Strahlovih prevodih veliko napačnih akcentuacij in nečistih rim, trivialnih in nepoetičnih izrazov pa paravnost mrgoli.

Boljši od Strahlovih so Rudolfovi prevodi, dasi tudi oni niso nikakor dovršeni. Na pr.: »Wie mir meine Wangen bleichen, — wie mein Auge bricht und stirbt; — wie aus ihm die Thränen schleichen, — da umsonst um Lieb es (kdo? mrtvo oko?) wirbt«. (str. 5.). »Der Abt und die Mönche sonst so kluge Leut'« (str. 59.) »Dem Fischer schon lange dies Sternlein strahlt, — ins Herz, welches früher noch lieblos und kalt, — es goss ihm die Liebe mit Glut und Gewalt(?)« (str. 69.) »Wie lange noch blickst du dem Sterne zu«. (Zublicken? str. 69.) »Zu lieben 'nen andern die Treulose spricht« (str. 70.). »Fühlt ich auch vor meinen Augen einen dunklen Schleier springen« (str. 110.).

Veliko čudnih izrazov se nahaja tudi v X-ovih prevodih. N. pr.: »Mit Hoffnungszagen spähnen«, »Blitz und Donner schlagen«. (str. 119.) »War Gottes Bild zu schauen grab umfängen« (str. 122.) »Als frei sein Geist zum Himmel auf entschwebte, — entwuchs dem Herzen aus des Grabes Hallen — ein Rosenstrauss — so geht der Sage Wallen« (str. 138.). »Im Bild will einmal schauen er zur Stelle — des Himmels Freuden, deren Spuren thauen« (str. 143.).

Tudi H. Penn, čigar prestave so sicer precej dovršene in čigar prevod »Krst pri Savici« je jako zaslužno delo, se ni mogel popolnoma izogibati napakam glede slovnice in besedila. Izrazi, kakor »zur näch't'gen Weile« (str. 43.), »gegenreden« za »antworten« (str. 43.) so pač jako prisiljeni, ali celo nepravilni. Sledečega njegovega prevoda tudi ne bo nihče razumel: »Vom Unglück meiner Liebe sing' du, Weise, — und wie der elend ist, bestimmt zu enden — vom Pfeil durchbohrt, den Himmelsaugen senden«. (str. 117.)

Z ozirom na prostor ne kaže tukaj navajati vseh nepravilnosti, netočnosti in trivialitet; izbrati in sestaviti bi morali iz njih precej obširno — antologijo. Glede teh prevodov Prešernovih poezij bi moralo pač veljati namesto gesla »več Prešerna« parola »več poezije«.

Naglašati pa moram sledeče: Kdor me iz pičlih mojih literarnih poskusov ali osebno pozna, ve, da nisem filološki pikolovec. Nikdar bi mi ne bilo v glavo padlo, čitati katerekoli pesmi z namenom, da bi stikal v njih po slovnških nepravilnostih. Samo estetično, umetniško uživanje iščem v pocizjah; dokler ga najdem v njih, mi ne pride nič drugega na misel. Tudi predrznih oblik in skrajne poetiške licence se ne bojim; nasprotno: kadar so umetniško le količkaj utemeljene, se jih naravnost veselim (na primer izvrstnega izraza: »fiedelauf, fiedelab« v Pintarjevem prevodu [str. 77.]) — samo da imam pocizjo pred seboj.

Radi tega z veseljem konstatujem, da je v Vidičevi zbirki tudi veliko jako dobro prevedenih pesmi. Ti prevodi so potekli večinoma iz peresa izvrstnega našega prevoditelja A. Funtka in iz peres H. Penna, L. Dimitza, E. Samhaberja in — Prešerna samega. Pri teh prevodih velja pač bolj ali manj gori navedeni izrek Jeana Paula: ne pozna se jim, da so samo prevodi.

Pri teh dobrih prevodih bi se zdaj rad toliko časa zamudil kakor pri prej omenjenih slabših in rad bi tudi citiral par najboljših. Ker so pa naši čitatelji zvedeli iz teh vrstic, kar je slabe ga v tej zbirki, naj se sami prepričajo o tem, kar je dobrega v njej. Tudi tega bodo veliko našli.

Zdaj še eno besedico o zunanji obliki. »Kleider machen Leute«. Francozi, Rusi in Angleži ne potrebujejo več sijajne obleke — Nemci jih že poznajo in jih radostno sprejemajo v svojih salonih.

Mi ubogi kmetški Slovenci bi se pa vendar morali predstaviti vsaj — v salonski obleki, da vidijo tujci, da se znamo tudi gibati na gladkem parketu.

Glede ocenjene knjige pa se bojim, da nastane prepir zastran papirja. Ta ga bo smatral kot haut goût najnovejše secesije, drugi pa za preležan papir. In zakaj ni dobiti knjige vezane? V tem slučaju skromnost v opremi ni bila umestna.

Dr. Gojmir Krek.

Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek, izdaje knjigarna L. Schwentner v Ljubljani. Izhaja šestkrat na leto, cena za leto 8 K.

Odlični ne le po zunanji obliki, marveč tudi po svojem bistvu, po svoji vsebini so nam »Novi akordi« v svoji prvi številki ko cvet, poln zdravja in svežosti, ko poroštvo kremenitosti, ki je naj nikdar ne pogrešamo pri novem podjetju.

Tak list, kakršen so »Novi akordi« v svoji prvi številki, moremo le toplo priporočati; umetnosti namenjeni, podajajo resnično umetnost, zadoščajo torej svojemu smotru. In umetnosti je nam Slovincem treba, treba nam je nagona, ki bi naj podkrepil in ojačil delovanje na glasbeno-umetniškem polju. Energično urejevan glasbeni list oploja ustvarjanje, pozivlje na dan skladatelje, izpodbuja jih k delovanju, in živahno stremljenje po boljšem in popolnejšem povzdiga okus in pa veselje do muzike in do razumevanja njenih oblik tako med ustvarjajočimi, kakor med glasbo uživajočimi muziki.

Glasbeni list more biti le v korist produkciji, živahnejše produktivnosti v glasbi smo pa doslej pogrešali v Slovincih. Kakor potrebuje beletristika in politika in vsakršna druga stroka duševnega delovanja svojega lista, ne more ostati brez njega glasba. Razni so pač načini, v kakršnih se more javiti glasbeni list; za naše razmere pritrđiti je načinu, po kakršnem se hočejo urejati »Novi akordi«. Vokalna in instrumentalna glasba, petje in skladbe za razna glasbila naj se menjavajo v listu, vse naj pride na vrsto, ko ne moremo imeti svojega lista za klavir, svojega lista za gosli ali za petje i. dr. Vsakdo, ki se peča z glasbo, naj se bavi vsestranski i z drugimi skladbami, ki niso ravno njegovemu glasbilo namenjeni, in vsi se naj zanimajo za vokalno glasbo, za pevske skladbe, v katerih se zrcali najboljše inteligenca skladateljevega mišljenja, in v katerih iščimo najprej merila za ocenjanje skladateljevega znanja. Doslej je bila ta stroka skladanja, skladanje za en sam glas ob spremljevanju glasbila, najbolj zanemarjana v Slovincih.

V pričetnem zvezku nahajamo lepo zbirko vsekakor zanimivih skladb. Klavirske skladbe objavljajo nestor slovenskih skladateljev dr. Benjamin Ipavc (Poloneza) in eden najmlajših izmed njih, urednik listu, dr. Gojmir Krek (Slovanski capriccio) ter Risto Savin (Sarabande). Njim se pridružuje Emil Komel s »fugirano predigro« za orgle ali harmonij. Vijolinistom podaje Jos. Procházka »nocturno«, samospeve pa so vpsalali Iv. pl. Zajc (»Seljanko, dušo

moja»), Leop. Pahor (harmonizacijo narodne »En starček je živel«) in Jos. Procházka (»Kaj bi te vprašal«). Z dvospvcvom je zastopan K. Hoffmeister (»Ločitev«), z moškim zborom Fran Ferjančič (»Oj slovenska zemljica«) in z mešanim zborom dr. Anton Schwab (»Moji devojčici«).

Iz tako bogate in raznovrstne vsebine zajme lahko vsakdo kaj zase, preveri pa se tudi, da je vsaka teh skladb dobra, da, mnoga izmed njih prav dobra. Skladbe dr. Kreka, Hoffmeistra in Procházke diči znak zrelosti in prešinja jih ob temeljiti tehniki in umetniški koncepciji zanos krepkega duha, navdaje jih poezija čutapolnega mišljenja.

Prvi zvezek »Novih akordov« spremljajo naše prisrčne simpatije. Naj najdejo »Novi akordi« odprte vse kroge gojiteljev glasbe in povsod vdane zaščitnike razvoja naše glasbe! Dobro delo je vredno podpore in vneme, saj donáša le korist in pa radost.

Dr. Vladimír Foerster.

Javna produkcija gojencev »Glasbene Matice« konec šolskega leta 1900/1901. dne 12. julija. —

Srčno pozdravljamo vsako priliko, katera se da glasbe učeči se mladini, da nastopi v javnosti in pokaže pred širšim občinstvom svoje muzikalne zmožnosti. Pa tudi občinstvo se zanima očitno za javne šolske produkcije; dokaz temu natlačeno polna koncertna dvorana. Še bolj pa učenci in učenke same. Kdor je opazoval rdeča lica gojencev, nastopivših pri letošnji produkciji, ko so se vrnili z odra in sprejemali čestitke prijateljic in tovarišev, ali si ogledoval obraze onih, ki niso bili popolnoma zadovoljni z uspehom, temu je morala biti ta mladostna navdušenost, oziroma samo-kritična nevoljnost pravi užitek. Spominjal se je menda onih vročih trenutkov, ko je on sam stopil prvokrat pred širše občinstvo, poln navdušenja in nad, pa tudi poln tesnih čutov.

Ni dvoma, da so šolski koncerti velikega pedagoškega pomena. Predno razume učenec vso kritičnost svojega položaja, navajen je pred tujimi ljudmi muzicirati, prost in vesel kakor ptič v logu. Trema, ki vznemirja toliko in toliko izvrstnih svetovnoznanih glasbenikov pri nastopu in ki škoduje njihovem uspehu, ostane takim učencem navadno neznan čut. K temu še pride, da izpodbujajo učenci drug drugega k vztrajnemu delu, videč uspeh součencev.

Radi tega obžalujemo, da prireja ravnateljstvo »Glasbene Matice« samo koncem šolskega leta javno produkcijo. Z ozirom na vzgojevalni pomen teh predavanj bi želeli, da se daje učencem višjih razredov večkrat, recimo trikrat ali štirikrat na leto prilika za javno nastopanje. Makari se naj tudi zahteva majhna vstopnina — starši, drugi sorodniki, prijatelji, znanci reprezentirajo občinstvo, s katerim se sme računati.

V tem oziru bi še sledeče predlagali: produkcije naj bodo kratke. Poslušalec mora biti zmožen, da zasleduje glasbo z vsem razumom in čutom.

Sporod takih šolskih koncertov bi se moral sestaviti bolj raznovrstno. Dobro došli bi bili v prvi vrsti šolski zbor in svirači na lok. Dokler še nimamo šole za piskalce, bi bilo navaditi one učence, ki čutijo v glasbi svoj poklic, da bi se učili poleg klavirja vsaj tega ali onega instrumenta na lok. Potem bi se moglo in moralo gojiti igranje v ensembu. Toda že sedaj bi bili učenci sami mogli spremljevati svoje tovariše-soliste na klavirju. Nič ne utemeljuje in okrepuje trdne in nezmotljive ritmike tako kakor skupno igranje, zlasti pa komorna glasba, ki obenem tudi na poseben način pospešuje zanimanje in veselje do igranja.

Torej več kratkih javnih produkcij, pri katerih naj ne manjka zbor in ensembel.

Na posameznosti koncerta z dne 11. julija t. l. se z ozirom na 21 točk obsegajoči program pač ne moremo ozirati.

Nastopili so solo-pevci in pevke iz šole gg.: Frana Gerbiča in Mateja Hubada, pianisti in pianistinje iz šol gg.: J. Vedrala, Frana Gerbiča, Josipa Procházkve in gdč. K. Praprotnikove ter dva violinista iz šole g. J. Vedrala.

Celotni vtisk je bil vsekakor časten tako za učitelje kakor za učence.

Kar se dostaje klavirja, kateremu je bil posvečen ogromen del programa, odlikovali so se po sigurni ritmiki, dobri prstni sprtnosti, razumni rabi pedala, kolikor toliko resnem razmotrivanju in čutapolnem igranju posebno gdč. Ana Kilar iz šole K. Praprotnikove, gdč. Vida Prelesnik, Augusta in Ema Nolli, Pavla Rozman in Hilda Schinzel in g. Rudolf Reich iz šole gosp. Procházkve. Izredno nadarjena sta se nam zdela gdč. Prelesnik in g. Reich. Učenci iz klavirske šole g. Vedrala pretiravajo po mojem mnenju disciplino v udarjanju ter se v tem oziru že približujejo maniri.

V solo-petju smo se razveseljevali nad dobro intonacijo, lepo vokalizacijo, korektnim izgovarjanjem, razumno razdelitvijo dihanja in bolj ali manj krepkim in obsežnim glasovnim materialom gospe Ferjančičeve, gdč. Minke Moos, E. Povše in M. Dev iz šole g. M. Hubada. Zadnja gospodična je menda ta večer čutila nekaj gledališke krvi v sebi. Zakaj zaman iščemo dobrih slovenskih gledališčnih pevk? Žalibog lahko sami odgovorimo na to za našo Talijo usodno vprašanje.

Omeniti moram še jako nadarjenega goslača g. Milana Lenarčiča iz šole g. J. Vedrala. On igra čisto, napreduje od dne do dne v tehniki leve in desne roke in seže v kantileni poslušalca s svojim velikim in polnim tonom v srce.

Ni torej gola fraza, ako kličemo »Glasbeni Matici« ob koncu šolskega leta: Vivat, floreat, crescat! Ta želja nam prihaja iz srca.

Dr. Gojmir Krek.

Med revijami

Русскій Вѣстникъ — »Russkij Vjestnik«, ki izhaja v Moskvi, ima v svoji julijski številki tudi kratko poročilo o zborniku »Slavjanskije narody«. Ta zbornik izdaje »Slavjan. blagotvorniteljno občestvo« v Peterburgu. A. L. Lipovskij je opisal v posebni knjigi Hrvate. Kritič »Russkega Vjestnika« ni čisto nič zadovoljen s knjigo Lipovskega. Pravi, da je pisana suhoparno, da našteva pač nekaj statističnih podatkov, se peča s staro zgodovino hrvatsko, ne pozna pa prav nič današnjega položaja in narodnokulturnega življenja hrvatskega. Čitatelj odloži knjigo nejevoljen, ker ni izvedel iz nje ničesar o političnem položaju in razmerju med Hrvati in Madjari. Takisto nejasen in vihravo površen da je Lipovskij, kadar govori o hrvatski literaturi in o hrvatskih pisateljih. Kritič končava svoje poročilo o knjigi Lipovskega s temi-le značilnimi besedami: »Še enkrat ponavljamo, da nam je žal, da je dal Lipovskij tako malo mesta današnjemu življenju Hrvatov. Sicer pa je takšna vsa naša (ruska) znanost o Slovanih! Naši slavisti poznajo veliko bolj preteklost slovanskih narodov

ne go pa sedanost. In medtem ko mi izučavamo zgodovino in se potapljam v globočino vekov, preseneča nas sedanost z nepričakovanimi dogodki. Tam za Karpati je takrat, ko so slavili Madjari svojo tisočletnico, zapel Slovakom mrtvaški zvon. Podobna usoda grozi v bližnji bodočnosti Slovence, morebiti tudi Čehom... Mi pa še zmerom brskamo po stari, srednovečni in novi zgodovini, a do najnovejše (današnje) zgodovine še nismo dospeli! Mi tako malo poznamo te umrle in pred našimi očmi umirajoče Slovake in Slovence... Dajte ruskemu občinstvu več živih in aktualnih etnografskih spisov današnjih Slovanov!« Veseli nas, da se je vendar enkrat oglasil ruski kritik, ki je povedal svojim rojakom, da so pravi ignoranti v modernem slovanoznanstvu.

Česká Revue se v julijski številki simpatično spominja »Ljubljanskega Zvona«. Dotično rubriko je spisal g. dr. Karasek. V rubriki »Iz slovanskih revij in listov«, ki jo ureja gosp. dr. Prusík, pa čitamo v poročilu o »Russki Mysli« prezanimivo statistiko o militarizmu XIX. stoletja »Oboroženi mir«, kakor imenujejo diplomatje v svojem žargonu današnji militarizem, stane evropske države na leto okroglih deset milijard frankov! Militaristna statistika XIX. stoletja, kakor jo je sestavil londonski »Peace Society«, pa nam kaže, kake vojne so bile XIX. stoletja in kake izgube na ljudeh in na denarju so provzročile.

	Ubitih ljudi:	Vojni stroški:
1800—1898 Anglija z Indijo . . .	810.000 . . .	2.000 milijonov frankov.
1803—1815 Napoleonove vojne . . .	5.000.000 . . .	25.000 " "
1812—1815 Anglija — Amerika . . .	30.000 . . .	1.400 " "
1828 Rusija — Turčija	120.000 . . .	400 " "
1860 Španija — Portugal	160.000 . . .	710 " "
1830—1847 Francija — Alžir	100.000 . . .	950 " "
1848 Evropske revolucije	60.000 . . .	250 " "
1854—1856 Krimska vojna	790.000 . . .	8.500 " "
1859 Italijanska vojna	65.000 . . .	1.500 " "
1861—1865 Amerika — Anglija . . .	951.000 . . .	50.000 " "
1860—1865 Francija — Mexico . . .	65.000 . . .	1.000 " "
1864 Dansko — Prusija	10.000 . . .	360 " "
1866 Prusija — Avstrija — Italija . .	95.000 . . .	1650 " "
1864—1870 Brazilija — Paraguay . .	330.000 . . .	1.200 " "
1860—1874 Anglija — Nova Zelandija	25.000 . . .	275 " "
1870—1871 Francija — Nemčija . . .	365.000 . . .	12.875 " "
1877 Rusija — Turčija	344.000 . . .	6.452 " "
1878—1880 Anglija — Afganistan . .	80.000 . . .	875 " "
1884 Francija — Tonkin	30.000 . . .	? " "
1885 Srbija — Bolgarija	15.000 . . .	775 " "
1894 Kitaj — Japan	25.000 . . .	1.500 " "
1897 Grško — Turčija	?	160 " "
1898 Amerika — Španija	90.000 . . .	4.000 " "
1800—1899 Anglija — Afrika	190.000 . . .	800 " "
1899 Anglija — Transvaal	17.000 . . .	6.000 " "

Potemtakem je poginilo največ ljudi v Napoleonovih vojnah, namreč 5.000.000; najdražja vojna je bila med Anglijo in Ameriko leta 1861—1865 (50.000 milijonov frankov).

A. A.

Naše obnebjje

Astronomski koledar za avgust. Merkur se vidi v začetku meseca kot jutrnica. — Venera sveti kot večernica na zapadnem obzorju. — Mars se nahaja precej globoko na jugozapadnem nebu ter zapada 1. dne avgusta po $9^{3/4}$, zadnjega dne pa ob $8^{1/2}$. — Jupiter stoji v mraku v bližini meridiana na jugu; zapada 1. avgusta po $1^{3/4}$, zadnjega dne pa ob $11^{3/4}$ po noči. — Saturn stoji v mraku blizu Jupitra ter zahaja v začetku meseca pred $2^{1/2}$, na koncu pa ob $12^{1/2}$ po noči.

Splošni pregled

Razstava na ljubljanski umetno-obrtni strokovni šoli. Dne 7., 8. in 9. julija je bila na tem zavodu zanimiva šolska razstava, zanimiva osobito zagledelj, ker smo prvič opazili moderno smer in imeli priliko ocenjevati njene učinke na naš umetni obrt. Razstava je obsegala vse glavne stroke, katere goji zavod: umetno vezenje in čipkarstvo, pohištvono in stavbinsko mizarstvo, strugarstvo, rezbarstvo in figurarno podobarstvo, osobito pa pouk v risanju in modeliranju. Risbe učencev in učenk so pričale, da veje danes nov veter po naših obrtnih šolah. Stari gipsasti modeli in njih dolgočasno, mučno kopiranje izumira, na njih mesto pa stopa risanje po sveži naravi, po rastlinah in po človeškem telesu. Uspehi so kar naravnost nepričakovani, bodisi glede oblike, bodisi glede barv. Barve so sploh zopet prišle v svojo veljavo in povsod oživljajo izdelke. Na premnogih risbah smo opazili, da učenke in učenci najprej rišejo naradni objekt, poleg tega pa postavijo njegovo uporabo. In ravno v štilizaciji naravnih objektov leži glavni moment modernega umetnoobrnega risanja. Risbe (akti) po živem človeškem telesu so istotako dokaz, da šola stopa v soglasju s sedanjimi zahtevami časa in da razpolaga v tem oziru z jako nadarjenimi učenci. — Praktični izdelki so bili v mnogobrojnem številu razloženi: vezenine in čipke od najpreprostejše tehnike do najfinejših japonskih in kineških del, od navadnega čipkarskega uboda do bogate bruseljske čipke; lični rezbarski objekti in izborno modelirani predmeti po naravi; dela učencev v strugarskem oddelku in pohištvoni mobilijar, kipi podobarskih učencev in končno izdelki pletarjev — vse to je preobilno, da bi se mogli na tem tesnem prostoru spuščati v detajle. — Razstava je bila jako dobro obiskana, kar priča, da se občinstvo zanima za zavod. Tako je tudi prav, kajti šola je s svojo razstavo vnovič dokazala, da je tega zaupanja vredna. Končni uspeh vsakega obrtnega šolskega zavoda je zavisen od medsebojnega delovanja občinstva in šole. Želimo, da to delovanje raste in napreduje v prid našemu domačemu um etnemu obrtu!

—i—

† Grof Gjuro Jelačić brat znamenitega hrvatskega bana Josipa Jelačića, podmaršal v pokoju, je umrl minulega meseca na svoji grajščini Novi Dvori na Hrvaškem v 96. letu svoje dobe. Grof Gjuro Jelačić je bil odličen vojak in se

je odlikoval zlasti na italijanskih bojiščih l. 1859. No samo zaradi njegove vojaške hrabrosti bi ga ne omenjali, nego zato se ga spominjamo, ker je kot visok vojaški dostojanstvenik in kot podban ostal značajan Hrvat in ni zatajil svojega slovenskega prepričanja. Bil je delaven rodoljub, ki je krepko podpiral vse politične in kulturne težnje hrvatskega naroda. To je bila pravzaprav tudi le samo njegova dolžnost, ali jugoslovanstvo ima toliko renegatov, da zaslužijo taki kremeniti možje, kakršen je bil Gjuro Jelačić, naše posebno občudovanje. Slava značajnemu Slovanu Jelačiću!

† **Bolgarski metropolit Klement** je umrl minolega meseca v Sofiji. Klement je bil sila popularen, slaven rodoljub, ki se je l. 1877. kot prostovoljec udeležil vojne proti Turčiji. Za Stambulove strahovlade je stal neomajen na strani rusofilov. Po smrti Stambulova je vodil deputacijo v Peterburg in je dosegel spravo z Rusijo. Klement se je svoj čas pečal tudi s književnostjo ter je tudi kot pisatelj na dobrem glasu. Spisal je med drugim par dram iz bolgarskega življenja ter urejal neki literarni časopis.

† **Dr. Jožef Pajek**, kanonik mariborski in bivši gimnazijski profesor, je umrl minolega meseca v 58. letu svoje dobe. Pred nekaterimi leti je bila izdala »Slov. Matica« njegovo delo: »Črtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev«, ki je jako važno za folkloristiko. Pisal je tudi v razne časopise, zlasti v »Kres«.

Spomenik Radoslavu Lopašiću, znamenitemu hrvatskemu zgodovinarju, so odkrili sredi minulega meseca v Karlovcu. Doprsni kip iz kararskega marmorja je ustvaril Rendić, in hrv. listi pravijo, da spada ta kip med najboljše dela Rendićeva.

Nemška stenografija na ljubljanskih gimnazijah. Na obeh ljubljanskih gimnazijah se uči samo nemška stenografija, čeprav potrebujemo Slovenci dandanes v prvi vrsti slovensko stenografijo! In krvava ironija je to, da mora nemško stenografijo učiti slovenske dijake tudi g. prof. Novak, ki je spisal dva učbenika slovenske stenografije, ki ju je oba strokovnjaška kritika obsipala z izredno pohvalo. Če to ni abnormalno stanje, potem sploh ni nič abnormalnega na svetu! In če se v Ljubljani ne poučuje slovenska stenografija, potem sploh ne vemo, kje naj se uči! Ali res ni nikogar, ki bi povzdignil na pristojnem mestu svoj glas v prid slovenski stenografiji, v obrambo narodnih pravic in v obrambo — zdrave pameti?!

»Programmi«, »Jahresberichti«, »Izvestja...« naših«, t. j. na slovenskem ozemlju stoječih gimnazij in realk letajo sedaj okoli raznih uredništev in pričajo na ves glas, kako inferiorno pleme smo mi Slovenci po svoji krivdi. Narod, ki nima srednjih šol v svojem maternem jeziku — kaj je pravzaprav dandanes takšen narod? In narod, ki takšnih svojih šol ne zahteva na podlagi državnih osnovnih zakonov energično na pristojnem mestu — kakšno bodočnost ima pač takšen narod? . . . Ob tej priliki poudarjamo, da se nam zdi čisto nelogično, če neka gimnazija, katere nižji razredi so utrakvistni, višji pa nemški, izdaje vendarle slovenska »Izvestja«. Čemu metati ljudem peska v oči in prikrivati resnico! Na Slovenskem je dosedaj nimamo nobene slovenske srednje šole, torej tudi ni dosledno, če se o nemški šoli izdajajo slovenska izvestja!

